

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ**

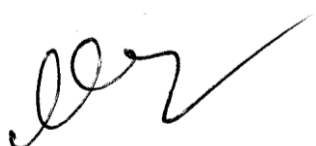
МУКОВІЗ Олексій Павлович

УДК: [(371.134+378.147)](043.3)

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДИСТАНЦІЙНОГО
НАВЧАННЯ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ВЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини, м. Умань.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
Спирін Олег Михайлович,
заступник директора з наукової
роботи Інституту інформаційних
технологій і засобів навчання НАПН,
України, м. Київ;

доктор педагогічних наук, професор
Кучерявий Олександр Георгійович,
провідний науковий співробітник
відділу змісту і технологій навчання
дорослих Інституту педагогічної
освіти і освіти дорослих НАПН
України, м. Київ;

доктор педагогічних наук, професор
Марусинець Мар'яна Михайлівна,
професор кафедри психології і
педагогіки Національного
педагогічного університету імені
М. П. Драгоманова, м. Київ.

Захист відбудеться 24 травня 2017 року об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.451.01 в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, 5-й поверх, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися на сайті www.ipood.com.ua та у бібліотеці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9.

Автореферат розіслано 21 квітня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. А. Лаврінченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження зумовлена стратегічними напрямами подальшого розвитку освіти в Україні, відображеними в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, “Про Національну програму інформатизації”, “Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки”, Державних програмах “Освіта” (Україна XXI століття), “Вчитель”, Стратегії розвитку “Україна – 2020”, Концепції інформаційної безпеки України, Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні. Державними документами передбачено заходи, спрямовані на формування вчителя як носія ефективних форм взаємодії із суб’єктами педагогічного процесу. Зокрема, у “Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки” значну увагу приділено вдосконаленню структури системи освіти за допомогою ресурсних центрів дистанційного навчання для осіб з обмеженими можливостями.

Відповідно до проекту нового базового Закону “Про освіту” вперше впроваджуватиметься на законодавчому рівні розмаїття форм здобуття освіти. Законопроект передбачає дистанційну, мережеву, змішану форми здобуття освіти в інституціях, екстернатну і сімейну (домашню) форми індивідуальної освіти, педагогічний патронат із належним визнанням результатів навчання. Така система навчання повинна включати інноваційні технології, які забезпечили б відповідний рівень мобільності фахівця для оволодіння професійно значущими знаннями і вміннями та формування необхідних навичок. Ця проблема є однією із основних для сучасної вищої школи, що відображено в освітніх програмах ЮНЕСКО “Освіта для всіх”, “Освіта через усе життя”, “Освіта без меж”.

Дистанційне навчання протягом багатьох років дуже вдало використовують зарубіжні системи освіти, зокрема США, західноєвропейських країн, Японії тощо. Кожна країна має власні особливості впровадження дистанційної освіти, зумовлені її політичними, економічними та соціальними умовами. Сучасні світові тенденції соціально-економічного розвитку країн спонукають до подальшого творчого удосконалення освітніх систем та впровадження відповідних технологій, спрямованих на забезпечення можливості неперервного професійного навчання впродовж життя. З огляду на це, а також враховуючи необхідність прискорення соціально-економічного розвитку, перед вищою школою України постали нові завдання: відродити та розбудувати національну систему освіти як засіб забезпечення культуротворчого поступу суспільства і розвитку людини; вивести національну освітню галузь на рівень розвинених країн світу шляхом докорінного реформування її концептуальних, структурних, організаційних засад; реалізувати інноваційні заходи для демократизації та гуманізації доступу громадян до вищої освіти; ввести Україну у світове інформаційне суспільство шляхом використання нових інформаційних технологій та відповідних технічних засобів комунікації.

Дистанційне навчання найбільш активно досліджують і впроваджують у

нашій державі такі наукові й освітні установи: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України; ДВНЗ “Криворізький національний університет”, Київський національний університет технологій та дизайну, Міжнародний університет фінансів, Українсько-американський гуманітарний інститут “Вісконсінський міжнародний університет (США) в Україні”, Національний університет водного господарства та природокористування, Національний технічний університет “ХПІ”, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Полтавський університет економіки і торгівлі, Сумський державний університет, Тернопільський державний технічний університет ім. І. Пулюя, Хмельницький національний університет та інші.

Виконуючи соціальне замовлення у підготовці фахівця, здатного сприяти національному культуротворенню, ці та інші вищі навчальні заклади України розробляють теоретико-методичні основи для створення дистанційних курсів, вивчають ефективні способи організації дистанційних занять, вирішують питання технічного забезпечення функціонування дистанційної мережі та інші проблеми, пов’язані з упровадженням систем дистанційного навчання в практику.

Найбільш значущою для реалізації державної стратегії націєтворчості є організація дистанційного навчання в педагогічних освітніх закладах.

Сьогодні в окремих вищих педагогічних навчальних закладах відмічається тенденція до інноваційного пошуку професійно-розвивальних потенціалів дистанційної форми навчання майбутніх учителів, зокрема вчителів початкової школи, що здійснюється на ґрунтовній теоретичній базі.

Різномасштабні проблеми професійної підготовки педагогів висвітлено в працях А. М. Алексюка, В. П. Андрущенко, О. А. Дубасенюк, І. А. Зязюна, В. Г. Кременя, А. І. Кузьмінського, В. І. Лозової, В. І. Лугового, Л. Б. Лук’янової, Н. Г. Ничкало, О. І. Пометун, В. О. Сластьоніна, М. М. Солдатенка та ін.

Теоретико-методичні засади підготовки вчителів початкової школи досліджено в працях В. І. Бондаря, Н. М. Бібік, М. С. Вашуленка, Л. В. Коваль, О. Г. Кучерявого, М. М. Левшина, Є. О. Лодатка, М. М. Марусинець, Л. Є. Петухової, Л. В. Пироженко, О. Я. Савченко, Л. О. Хомич та ін.

Проблеми інформатизації освіти розкрито в працях О. М. Алексєєва, В. Ю. Бикова, М. І. Жалдака, В. М. Кухаренка, Н. В. Морзе, С. О. Семерікова, О. В. Співаковського, О. М. Спіріна, Ю. В. Триуса, С. М. Яшанова та ін.

Теоретико-методологічне підґрунтя дистанційного навчання передусім розроблено в Україні науковцями Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України (В. Ю. Биков, О. М. Спірін, М. П. Шишкіна та ін.). Різні аспекти організації дистанційної професійної освіти стали предметом досліджень Л. А. Карташової, Г. О. Козлакової, В. В. Олійника, Ж. В. Таланової та ін. Підготовку педагогічних кадрів у системі дистанційного навчання досліджували В. О. Гравіт, В. В. Олійник, І. В. Стеценко, Ю. В. Триус та ін.

Результати спеціального наукового пошуку у сфері підготовки педагогічних кадрів засобами дистанційного навчання відображено в дисертаціях О. М. Алексєєва, Ю. В. Гейко, І. В. Герасименко, Т. В. Григорчука, Н. В. Жевакіної, К. Р. Колос, Є. М. Смирнової-Трибульської, О. В. Хмель та ін.

Проте проблема ефективності теоретико-методичного супроводу дистанційного навчання вчителів початкової школи в системі їхньої неперервної освіти ще не була предметом цілісного аналізу науковців.

Актуальність розв'язання відповідної проблеми зумовлена наявністю *суперечності* між:

- глобальним значенням підготовленого до професійного саморозвитку вчителя початкової школи України засобами інформаційно-комунікаційних технологій для активізації націєтворчого процесу та суттєвою недооцінкою в державному вимірі суспільної ролі системи неперервної освіти вчителів початкової ланки;

- сучасними новими соціальними вимогами до вчителя початкової школи, здатного швидко реагувати на глобалізаційні світові процеси, результати науково-технічної революції професіонала та його реальною інформаційно-комунікаційною готовністю сприймати ці результати на самоцінному рівні;

- соціальним замовленням вищим педагогічним навчальним закладам на активізацію впровадження в освітній процес дистанційного навчання та недостатнім рівнем науково-теоретичного забезпечення його ефективності;

- нагальною потребою загальноосвітньої національної школи в учителях початкової ланки, які володіють технологіями дистанційного навчання впродовж життя, та реальним станом підготовки вчителів до його здійснення в системі неперервної освіти, який не відповідає цій потребі;

- усвідомленням більшістю вчителів початкової школи необхідності підвищення готовності до дистанційного навчання як засобу професійно-культурного розвитку впродовж життя та відсутністю системи особистісно орієнтованого навчально-методичного забезпечення цього процесу в базовій професійній і післядипломній освіті педагогів.

Актуальність проблеми ефективності теоретико-методичного супроводу дистанційного навчання вчителів початкової школи в системі їхньої неперервної освіти в Україні з урахуванням прогресивного зарубіжного досвіду, недостатній рівень її теоретичного вивчення та практичної розробленості, необхідність подолання вищезазначених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: **“Теоретичні та методичні засади дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до тематичного плану “Формування компетентного вчителя в умовах освітнього середовища вищого навчального закладу” (РК № 0111U007536) науково-дослідної лабораторії педагогічної компетентності і теми “Інноваційні технології у підготовці вчителя початкової

школи” (РК № 0111U009199) кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Тему дослідження затверджено вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 11 від 18 червня 2012 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 7 від 25 вересня 2012 р.).

Об’єкт дослідження: навчально-виховний процес у системі неперервної освіти вчителів початкової школи.

Предмет дослідження: система дистанційного навчання в неперервній освіті вчителів початкової школи.

Мета дослідження: розробити систему дистанційного навчання в неперервній освіті вчителів початкової школи та експериментально перевірити її ефективність.

Концепція дослідження ґрунтується на положенні про те, що дистанційне навчання в системі неперервної освіти вчителя початкової школи детермінується рівнями: готовності до нього; інформатизації, особистісної орієнтації, інноваційного ресурсного забезпечення освітнього процесу в контексті його відповідності потребам суспільства в культуротворенні.

Концепція дистанційного навчання в системі неперервної освіти вчителів початкової школи базується на засадах філософії освіти, теорій педагогічних систем, особистості та її діяльності. Обрана проблема ефективності теоретико-методичного супроводу дистанційного навчання вчителів початкової школи розв’язується поетапно, передусім на основі методу моделювання, яке охоплює всі компоненти системи дистанційного навчання педагогів – базовий професійний у вищих навчальних закладах, етап формальної післядипломної освіти та етапи неформальної й інформальної освіти.

Концепція наукового пошуку передбачає наявність трьох взаємопов’язаних компонентів-концептів, що оптимізують реалізацію провідної наукової ідеї про інформаційно-комунікаційний супровід професійно-культурного розвитку вчителя початкової школи впродовж життя формальними та інформальними засобами.

Методологічний концепт є фундаментом побудови теоретичних засад відповідного наукового пошуку. Його стрижнем є цілісна сукупність взаємозв’язаних підходів: андрагогічного, системного, компетентнісного, особистісно-діяльнісного і технологічного.

Андрагогічний підхід націлює на врахування потреб у професійно-культурному розвитку вчителя початкової школи як дорослої людини, принципів і механізмів його активної діяльності у напрямі досягнення найвищих результатів у оволодінні педагогічною культурою і майстерністю засобами дистанційного навчання. Він вимагає процедури підпорядкування професійно-культурного руху вчителя існуючій в Україні Концепції освіти дорослих.

Системний підхід насамперед є базовим для розгляду готовності вчителя початкової школи до дистанційного навчання з системних позицій, проектування моделі дистанційного навчання в системі неперервної освіти вчителів початкової школи як цілісного утворення, його технології й навчально-методичного забезпечення.

Компетентнісний підхід до предмета наукового пошуку сприятиме розширенню уявлень про освітньо-кваліфікаційну характеристику вчителя початкової школи у контексті його потреби в дистанційному навчанні як засобі професійного розвитку.

Використання особистісно-діяльнісного підходу є умовою проектування мотивів активного залучення особистості вчителя початкової школи до самостійної діяльності в різних ролях: як суб'єкта фахової базової підготовки; формальної післядипломної освіти; самоосвіти; професійного самовиховання. Розроблені українськими психологами концепція особистості в раціогуманістичній психології (Г. О. Балл), культурно-психологічна концепція особистості як синтез її вітчизняних і зарубіжних теорій (В. В. Рибалка) сприяла нашому розумінню особистості вчителя як унікальної і неповторної, а запропонована І. А. Зязюном синергетична та культуротворча парадигма педагогічної освіти України є стрижнем методологічного бачення основ дистанційного навчання вчителя початкової школи.

Технологічний підхід забезпечить розуміння критеріїв технологічності дистанційного навчання вчителя початкової школи (його концептуальності, системності, керованості, відтворюваності, етапності та ін.), оптимальному вибору найбільш ефективних видів відповідних педагогічних технологій.

Теоретичний концепт передбачає обґрунтування та уточнення дефініцій основних понять дослідження (“дистанційне навчання в системі неперервної освіти вчителів початкової школи”, “структура готовності вчителя початкової школи до дистанційного навчання”); визначення закономірностей, принципів, організаційно-педагогічних умов ефективності дистанційного навчання в системі неперервної освіти вчителів початкової школи.

Технологічний концепт знаходиться в площині пошуку технології організації системи дистанційного навчання в неперервній освіті вчителів початкової школи, зорієнтованої на забезпечення якості результатів професійно-педагогічної діяльності та потреби особистості в професійній самоосвіті впродовж життя.

Загальна гіпотеза дослідження: дистанційне навчання в процесі неперервної освіти вчителів початкової школи набуває ефективності за умов:

- визначення структурних компонентів дистанційного навчання педагогів як системного утворення та внутрішніх зв'язків між ними;
- обґрунтування теоретичних засад системи дистанційного навчання вчителів початкової школи (закономірностей, принципів, змісту та організаційно-педагогічних умов функціонування);
- розробки навчально-методичних основ дистанційного навчання педагогів на кожному з етапів оволодіння готовністю до нього.

Положення загальної гіпотези конкретизуються у **часткових гіпотезах:**

– визначення закономірностей та обґрунтування принципів функціонування системи дистанційного навчання вчителів початкової школи є похідними від її розгляду з андрагогічних, системних, компетентнісних, технологічних і особистісно-діяльнісних позицій та підпорядковуються потребам педагогічної освіти України в оновленні у вимірах націєтворчості та всебічного забезпечення неперервного професійного розвитку вчителя впродовж життя;

– навчально-методична система підготовки вчителів початкової школи до дистанційного навчання є цілісною сукупністю зумовлених компонентів, що синтезує навчальні програми, які пов'язані з основами дистанційного навчання в початковій освіті та сучасними інформаційними технологіями, з одного боку, й електронними навчально-методичними комплексами для викладачів вищих навчальних закладів (організаторів дистанційного навчання), майбутніх учителів і вчителів практиків, з другого.

Відповідно до мети і концепції дослідження визначено його основні **завдання:**

1. За результатами теоретичного аналізу обраної проблеми з'ясувати сутнісні характеристики дефініції “дистанційне навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи”.

2. Розробити концепцію наукового пошуку специфіки системи дистанційного навчання в неперервній освіті вчителів початкової школи.

3. Визначити структуру готовності вчителя початкової школи до дистанційного навчання.

4. Спроекувати модель дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи.

5. Обґрунтувати теоретичні засади системи дистанційного навчання вчителя початкової освітньої ланки: закономірності, принципи, зміст та ефективні умови її функціонування.

6. Розробити основи навчально-методичного супроводу системи неперервного дистанційного навчання вчителів початкової школи.

7. Експериментально перевірити вплив розробленої системи дистанційного навчання на ефективність професійно-педагогічного розвитку вчителів початкової школи в неперервній освіті.

Методологічною основою дослідження є положення теорії наукового пізнання; сучасної філософії освіти у забезпеченні її людиноцентризму, інноваційності, особистісно-розвивального характеру (В. П. Андрущенко, В. Г. Кремінь, І. А. Зязюн та ін.); психопедагогіки в контексті розробки змісту технології методик базової фахової післядипломної освіти вчителя; діалектичне вчення про цілісність, взаємозумовленість і взаємозв'язок явищ об'єктивної дійсності; теорії особистості та її розвитку; положення гуманістичної психології про саморозвиток особистості. Провідними методологічними підходами до розв'язання обраної проблеми є: андрагогічний, системний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний та технологічний. Методологія

дослідження зумовила необхідність уточнення основного поняттєво-категорійного апарату, стала підґрунтям для теоретичного обґрунтування і визначення провідних ідей наукового пошуку, програми та методики експериментальної перевірки ефективності авторської моделі дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи.

Теоретичну основу дослідження становлять положення та висновки, що стосуються психологічної теорії діяльності (О. М. Леонт'єв, В. В. Рибалка, С. Л. Рубінштейн та ін.); теорії та методики неперервної професійної освіти (С. У. Гончаренко, Н. Г. Ничкало, В. О. Радкевич, О. І. Щербак та ін.); професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів (І. А. Зязюн, О. А. Дубасенюк, О. А. Лавріненко, В. І. Лозова, Г. В. Троцько, А. І. Кузьмінський, О. М. Пехота, О. В. Семенов, Г. І. Сотська, В. О. Сластьонін та ін.); теоретичних засад підготовки вчителя початкової школи (О. А. Біда, Н. М. Бібік, Д. І. Пашенко, О. Я. Савченко, С. О. Скворцова, М. М. Левшин, Є. О. Лодатко, М. М. Марусинець, Л. Є. Петухова, Л. В. Коваль, О. А. Комар, О. Г. Кучерявий, І. М. Шапошнікова та ін.); теорії професійного становлення та розвитку викладача (О. А. Абдулліна, Н. В. Гузій, Н. В. Кузьміна, З. Н. Курлянд, О. Г. Мороз, В. А. Семиченко та ін.); теоретичних основ післядипломної педагогічної освіти (Л. В. Васильченко, В. О. Гравіт, С. В. Крисюк, А. І. Кузьмінський, В. І. Маслов, В. В. Олійник, Т. М. Сорочан та ін.); андрагогічного підходу (О. В. Аніщенко, О. І. Кукуєв, Л. Б. Лук'янова, С. О. Сисоєва, Т. Д. Фалахеєва та ін.); концептуальних засад дистанційного навчання (С. В. Агапонов, О. О. Андрєєв, О. М. Алексєєв, В. Ю. Биков, В. В. Вержбицький, В. Т. Волов, С. А. Калашникова, Г. О. Козлакова, Г. М. Кравцов, В. М. Кухаренко, В. І. Овсянников, В. В. Олійник, О. О. Ільїн, Є. С. Полат, С. О. Семеріков, О. В. Співаковський, О. М. Спирін, Є. М. Смирнова-Трибульська ін.).

Методи дослідження. Для розв'язання визначених завдань було використано комплекс взаємопов'язаних методів, зокрема:

теоретичні (аналіз, синтез, порівняння, моделювання, узагальнення) – для вивчення наукових джерел і розробки концептуальних засад дослідження, визначення та уточнення ключових понять, проектування моделі дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи;

емпіричні (анкетування, бесіди, пряме та непряме спостереження, метод експертних оцінок, самооцінювання, тестування) – для з'ясування стану готовності вчителів початкової школи до дистанційного навчання у системі неперервної освіти в умовах вищих педагогічних навчальних закладів та проведення педагогічного експерименту з метою перевірки впливу розробленої системи дистанційного навчання на ефективність професійно-педагогічного розвитку вчителів початкової школи;

математичної статистики – для опрацювання одержаних даних і встановлення вірогідності між досліджуваними явищами та процесами. Надійність і валідність результатів дослідно-експериментальної роботи було встановлено за методикою Пірсона: визначення середнього арифметичного,

перевірки нульової та альтернативної гіпотез за допомогою критерію χ^2 .

Організація дослідження. Наукове дослідження здійснювалося впродовж 2011-2016 рр. й охоплювало три етапи.

На першому етапі (2011 – 2012 рр.) здійснено пошукову роботу, проаналізовано стан дослідження обраної проблеми в психолого-педагогічній, соціологічній, економічній літературі, визначено методологічні засади наукового пошуку, його поняттєво-категорійний апарат; проаналізовано особливості становлення та розвитку дистанційної форми навчання; розроблено програму дослідження, систематизовано та оброблено матеріали дослідження.

На другому етапі (2012 – 2014 рр.) було розроблено теоретико-методичні засади дистанційного навчання в системі неперервної освіти вчителів початкової школи, що включали відповідну модель, принципи, зміст, організаційно-педагогічні умови, критерії ефективності дистанційного навчання, його навчально-методичне забезпечення; проведено констатувальний експеримент для визначення рівнів готовності вчителів початкової школи до професійного розвитку засобами дистанційного навчання.

На третьому етапі (2014 – 2016 рр.) проведено формувальний експеримент, під час якого перевірено ефективність системи дистанційного навчання у неперервній освіті вчителів початкової школи, сформульовано загальні висновки та впроваджено результати дослідження в освітню практику, завершено оформлення рукопису дисертації.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальну роботу проведено у вищих навчальних закладах, що здійснюють підготовку вчителів початкової школи: Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини, Державному вищому навчальному закладі “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”; Кам’янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка; Кіровоградському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка та в закладах післядипломної педагогічної освіти: Державному вищому навчальному закладі “Університет менеджменту освіти” Національної академії педагогічних наук України; Житомирському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти; Комунальному навчальному закладі “Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників”; Чернігівському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського.

В експерименті брали участь 1960 осіб, зокрема до формувального експерименту було залучено 960 учителів початкової школи та 48 викладачів.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягають у тому, що:

– *уперше* розроблено теоретичні засади дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи: а) визначено його *закономірності* (цілі дистанційного навчання закономірно визначаються потребами кожного з них у неперервному професійному розвитку впродовж життя та потребами суспільства в націєтворчості; зміст дистанційного навчання

закономірно охоплює самоцінні знання вчителя як з психології й педагогіки професійного розвитку, теорії професійної самоосвіти і творчості, так і самоцінні знання і способи діяльності у сфері якісного використання в освітньому процесі інформаційно-комунікаційних технологій та ін.); б) *принципи* (забезпеченості творчого характеру технології дистанційного навчання, неперервності сходження системи до індивідуальної траєкторії професійного розвитку вчителя (майбутнього вчителя), психолого-педагогічного супроводу всіх етапів оволодіння вчителем готовністю до дистанційного навчання та ін.); в) *структурні компоненти змісту* дистанційного навчання як засобу професійного становлення і розвитку вчителя (вміння використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології для професійного становлення та саморозвитку, досвід емоційно-вольового ставлення до цінностей дистанційного навчання, досвід професійного становлення та саморозвитку засобами дистанційного навчання, досвід гуманної комунікації з викладачем-тьютором та з колегами в професійному бутті та ін.); г) *організаційно-педагогічні умови* ефективності дистанційного навчання (якісне організаційно-технічне забезпечення, особистісно зорієнтоване навчально-методичне забезпечення, організація процесу дистанційного навчання на особистісній основі, неперервність психолого-педагогічного супроводу дистанційного навчання та ін.); г) *матрицю комунікативних зв'язків* організатора дистанційного навчання з суб'єктами освітнього процесу (аспекти взаємозв'язку викладача-тьютора з учителем початкової школи, який виступає у різних ролях); д) *структуру готовності вчителя початкової школи до дистанційного навчання*: мотиваційно-ціннісний (поглиблення усвідомленості потреби в опануванні теорією і технологією дистанційного навчання засобами самоосвіти на самоцінному рівні), когнітивний (сформованість особистісно присвоєних знань сучасних інформаційних технологій навчання, основ його організації в початковій школі, способів фахової діяльності на основі інформаційно-комунікаційних технологій для професійного становлення та саморозвитку) й операційний (комплекс майстерних дій та операцій, пов'язаних із використанням технологій дистанційного навчання в професійній діяльності) компоненти;

– обґрунтовано *систему* дистанційного навчання у неперервній освіті вчителів початкової школи: *дистанційне навчання майбутніх учителів початкової школи (ОКР бакалавр, магістр)*; *дистанційне навчання учителів початкової школи в процесі післядипломної освіти*; *дистанційне навчання учителів початкової школи засобами неформальної й інформальної освіти* (в кожному складнику відповідної системи також функціонує системне утворення, компонентами якого є: 1) формування мотивів учителя початкової школи до професійного і професійно-культурного розвитку засобами дистанційного навчання, а також мотивів його активності в самоформуванні готовності до самоорганізації дистанційного навчання; 2) організація дистанційного навчання в контексті його підпорядкування професійному розвитку вчителя та потребам суспільства в культуротворенні; 3) стимулювання

проектувальних, самоорганізаційних, самостимулювальних і самоконтрольних дій учителя початкової школи у напрямі оволодіння готовністю до дистанційного навчання на шляху до професійної культури і майстерності; 4) неперервний моніторинг організаторами (тьюторами) дистанційного навчання вчителя початкової школи його проміжних та кінцевих результатів);

– спроектовано *модель* дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи, взаємопов'язаними структурними компонентами якої є: методологічний (основні підходи: андрагогічний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний та технологічний), теоретичний (принципи функціонування системи дистанційного навчання вчителів початкової школи, зміст дистанційного навчання, матриця комунікативних зв'язків його організаторів, організаційно-педагогічні умови ефективності дистанційного навчання як системи), навчально-методичний (навчально-методичне забезпечення процесу формування готовності вчителів початкової школи до дистанційного навчання, навчально-методична підсистема професійно-педагогічного вдосконалення організаторів дистанційного навчання) та результативний (підвищення рівня професійно-педагогічної компетентності вчителя як наслідок якісного функціонування системи дистанційного навчання);

– *уточнено* зміст понять, уведених у науковий обіг українськими і зарубіжними вченими, зокрема дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи як міждисциплінарної педагогічної категорії, яка характеризує ступінь індивідуалізованості, інтенсивності й контрольованості і підпорядкована цілям професійного розвитку самостійної пізнавальної діяльності педагогів засобами інформаційно-комунікаційних технологій за опосередкованої взаємодії (синхронної та асинхронної) з віддаленими один від одного учасниками навчального процесу під керівництвом викладача-тьютора;

– *подальшого розвитку* набули теорія і практика запровадження дистанційного навчання в освітній процес вищих навчальних закладів (аспект дистанційного навчання студентів заочної форми професійно-педагогічної підготовки з дипломами молодших спеціалістів).

Практичне значення результатів дослідження полягає в розробці й запровадженні програм навчальних курсів “Сучасні інформаційні технології навчання”, “Основи дистанційного навчання в початковій освіті” та “Організація дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи”, навчально-методичних комплексів для організаторів дистанційного навчання і вчителів початкової школи в аспекті формування у них готовності до дистанційного навчання та методичних рекомендацій “Основи організації дистанційного навчання у системі неперервної освіти”; створенні авторського сайту як засобу демонстрації комунікативних зв'язків організатора дистанційного навчання з педагогами (<http://sno.udpu.org.ua>); у широкій географії можливого використання отриманих результатів під час підготовки вчителів у вищих педагогічних навчальних закладах всіх регіонів

України; великій кількості споживачів, зацікавлених в отриманні теоретичних і методичних положень автора: студенти, викладачі вищої педагогічної школи, вчителі-практики, науковці, слухачі системи післядипломної педагогічної освіти.

Впровадження результатів дослідження. Результати дослідження впроваджено в освітній процес Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка про впровадження № 994/01 від 18.04.2016 р.), ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”(довідка про впровадження № 450 від 27.04.2016 р.); Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка про впровадження № 17 від 29.02.2016 р.); Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка про впровадження № 10-н від 16.02.2016 р.); Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти ДВНЗ “Університет менеджменту освіти” Національної академії педагогічних наук України (довідка про впровадження № 19-03/17 від 22.04.2016 р.); Житомирського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка про впровадження № 01-262 від 13.04.2016 р.); Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників (довідка про впровадження № 165/01-16 від 04.05.2016 р.); Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського (довідка про впровадження № 10/1-12/402 від 04.04.2016 р.).

Вірогідність результатів дослідження забезпечується: по-перше, їх обґрунтованістю на методологічному, теоретичному і процесуальному рівнях нормативного аналізу, зокрема, їх фундаментом є результати аналізу філософських, психолого-педагогічних, економічних, історичних та інших досліджень, пов’язаних з педагогічним освітнім простором; по-друге, коректним застосуванням комплексу теоретичних та емпіричних методів наукового пошуку, їх адекватністю специфіці обраної проблеми та поставленим завданням; по-третє, поетапністю використання комплексу навчальних програм і методик, що мають практичну й особистісно-розвивальну спрямованість у процесі дослідно-експериментальної перевірки запропонованої гіпотези; по-четверте, об’єктивністю критеріїв і показників ефективності результатів експерименту; якісним і кількісним аналізом експериментальних даних; обробкою результатів експерименту за допомогою методів математичної статистики з використанням сучасних інформаційних технологій; позитивними наслідками їх упровадження в практику організації дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи.

На захист винесено:

– положення про *систему* дистанційного навчання у неперервній освіті вчителів початкової школи, яка відповідає потребам особистості в неперервній освіті як засобі професійного розвитку впродовж життя і має такі цілісні характеристики: здатність стимулювати процес набуття професійно-педагогічної й інформаційно-комунікаційної культури; наявність двох векторів

спрямованості (сприяння націєтворчим процесам в суспільстві і розвиток особистості педагога в освітньому та професійному середовищах); готовність до самоорганізації руху в загальній системі вищої освіти як відносно автономна і багатокомпонентна; закономірності, принципи й ефективні умови функціонування відповідної системи;

– *модель* дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи, яка передбачає існування взаємопов'язаної сукупності блоків-компонентів (методологічного, теоретичного, навчально-методичного і результативного), що в єдності забезпечують професійний розвиток особистості педагога засобами інформаційно-комунікаційних технологій і сприяють цілісності всієї системи його базової професійної й післядипломної освіти, підвищенню якості її позитивного впливу на національне культуротворення;

– *навчально-методичний супровід* професійно-педагогічного становлення суб'єктів, оволодіння ними теорією і технологією дистанційного навчання на самоцінному рівні в процесах реалізації тьюторами авторського навчально-методичного комплексу (аспект професійного вдосконалення викладачів вищих педагогічних навчальних закладів) “Організація дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи”; використання тьюторами, викладачами вищих педагогічних навчальних закладів, студентами і вчителями-практиками програм курсів “Сучасні інформаційні технології навчання”, “Основи дистанційного навчання в початковій освіті” та методичних рекомендацій “Основи організації дистанційного навчання у системі неперервної освіти”.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дисертації, її основні положення та висновки обговорено на науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних*: “Управління процесом кадрового забезпечення інноваційного розвитку вищих навчальних закладів України” (Київ, 2012); “Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології” (Черкаси, 2012); “Moderní vymoženosti vědy – 2013” (Прага, 2013); “Компетентнісний підхід у системі неперервної професійної освіти” (Переяслав-Хмельницький, 2013); “Science – od teorii do praxe” (Сопот, 2013); “Наука в 21 веке” (Краснодар, 2013); “Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології” (Ялта, 2013); “Science, Technology and Higher Education” (Вествуд, 2014); “Эволюция теории и практики современного образования: реалии и перспективы” (Самара, 2014); “Категория “Социального” в современной педагогике и психологии” (Ульяновск, 2014); “Теорія і практика використання системи управління навчанням Moodle” (Київ, 2014); “Основні напрямки підготовки сучасного вчителя: глобалізація, стандартизація, інтеграція” (Умань, 2014); “Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології” (Кіровоград, 2014); “Неперервна педагогічна освіта: стан, проблеми, перспективи” (Умань, 2015); “Теорія і практика використання системи управління навчанням Moodle” (Київ, 2015); “Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології” (Кам'янець-Подільський, 2015); “Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової

освіти” (Кам’янець-Подільський, 2016); *всеукраїнських*: “Традиції та інновації у підготовці вчителя початкової школи” (Умань, 2012); “Методологія і методика інтерактивного навчання у середній та вищій школі” (Умань, 2012); “Сучасні технології розвитку професійної майстерності майбутніх учителів” (Умань, 2012); “Актуальні проблеми підготовки майбутніх учителів” (Умань, 2013); “Традиції та інновації у підготовці вчителя початкової школи” (Умань, 2013); “Сучасні технології розвитку професійної майстерності майбутніх учителів” (Умань, 2013); “Формування професіоналізму фахівця у системі безперервної освіти” (Переяслав-Хмельницький, 2014); “Неперервна педагогічна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи” (Умань, 2014); “Педагогічна освіта і наука: традиції, реалії, перспективи” (Умань, 2014); “Інформаційно-комунікаційні технології навчання” (Умань, 2014); “Педагогічна освіта і наука: традиції, реалії, перспективи” (Умань, 2015); “Інформаційно-комунікаційні технології навчання” (Умань, 2016); “Неперервна педагогічна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи” (Умань, 2016); *науково-практичних семінарах*: “Сучасні проблеми гуманізації професійної підготовки майбутніх педагогів” (Умань, 2014); “Психолого-педагогічні аспекти ефективного застосування сучасних технологій дистанційного навчання” (Умань, 2014); “Сучасні проблеми гуманізації професійної підготовки майбутніх педагогів” (Умань, 2015); *на засіданнях кафедри* теорії початкового навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (2011 – 2017 рр.).

Кандидатську дисертацію “Формування вмінь самостійної пізнавальної діяльності у студентів педагогічних факультетів засобами інформаційних технологій” захищено у 2008 році. Її матеріали в тексті докторської дисертації не використовувалися.

Публікації. Основні положення та результати дисертації відображено в 51 публікації, серед них: 1 монографія; 1 методичні рекомендації; 3 навчальні програми; 9 статей у наукових фахових виданнях України, 13 статей у міжнародних наукових періодичних виданнях та виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз; 24 статті у збірниках матеріалів конференцій.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, 4 розділів, висновків, списку використаних джерел (510 найменувань, з них – 38 іноземною мовою), 11 додатків на 110 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 576 сторінок, основний зміст викладено на 409 сторінках. Дисертація містить 73 рисунки, 29 таблиць та 5 формул.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність розв’язання обраної проблеми, визначено мету, завдання, об’єкт, предмет, гіпотезу наукового пошуку, розкрито його концепцію, методологічні й теоретичні основи і методи, наукову новизну і практичне значення отриманих результатів; відображено відомості про апробацію результатів дослідження, публікації та структуру дисертації.

У першому розділі – **“Теоретичні засади феномена дистанційного навчання вчителів початкової школи та його організації як неперервного процесу”** – представлено сутнісні характеристики у філософському, соціологічному і психологічному осмисленні концепту “дистанційне навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи”, результати аналізу його базових складників: понять “неперервна освіта”, “дистанційна освіта” і “дистанційне навчання”; розкрито соціально-історичні передумови становлення дистанційного навчання в освіті, детермінанти його розвитку в ретроспективі, сучасні вимоги суспільства до вчителя початкової школи, віддзеркалені в працях українських і зарубіжних науковців; визначено структуру готовності вчителя початкової школи до дистанційного навчання у системі неперервної освіти; спроектовано модель його організації.

Дистанційне навчання (ДН) у системі неперервної освіти вчителів початкової школи – це міждисциплінарна педагогічна категорія, яка характеризує ступінь індивідуалізованості, інтенсивності й контрольованості, підпорядкована цілям професійного розвитку самостійної пізнавальної діяльності педагогів засобами інформаційно-комунікаційних технологій за опосередкованої взаємодії (синхронної та асинхронної) з віддаленими один від одного учасниками навчального процесу під керівництвом викладача-тьютора.

Провідною передумовою становлення ДН в освіті є динаміка результатів науково-технічної революції, стрімкий розвиток на цій основі інформаційного суспільства, швидке старіння знань, отриманих фахівцями в навчальних закладах тощо. В історичній ретроспективі ДН формувалося на базі здобутків заочної та кореспондентської форм навчання, але воно має й певну специфіку – передусім, це можливість підтримувати постійне спілкування суб’єктів освітнього процесу за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, забезпечувати їх прямиий доступ до бази знань, оптимізувати різновиди самостійної роботи. Особливими сутнісними характеристиками ДН науковці вважають його відкритий характер, доступність широкому колу осіб (у тому числі дорослих як суб’єктів освіти, фахівців різних галузей, зокрема педагогічної), значна гнучкість (відповідно до мети і завдань у ДН є різновиди комбінацій використання кейс-технологій, посібників, телебачення, радіо й мультимедійних матеріалів, форм і способів індивідуального спілкування викладача із студентом).

Як предмет дослідження ДН в Україні ще перебуває в центрі наукового дискурсу. Дослідники успішно вивчають світовий досвід у галузі ДН, розробляють (насамперед в Інституті інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України) його загальну методологічну й теоретичну базу (закономірності, принципи і напрями використання в освітньому просторі), з’ясовують необхідні і достатні умови якісного функціонування центрів ДН, організації цього процесу в різнопрофільних вищих навчальних закладах (ВНЗ), накопичують відповідний практичний досвід. Певні здобутки в цій сфері мають науковці педагогічних ВНЗ та інститутів післядипломної педагогічної освіти. Проте організація ДН в цих освітніх закладах країни ще не має цілісного

характеру. Як правило, його використовують локально як окрему форму професійно-педагогічної підготовки (переважно це післядипломна освіта, підвищення кваліфікації); педагогічну технологію у викладанні деяких дисциплін; засіб активізації просвітницької діяльності тощо.

Провідними тенденціями розвитку ДН в педагогічній теорії та практиці є такі: поглиблення його зв'язку з модернізацією педагогічної освіти на сучасній науковій базі; проектування й реалізація в цілях “довічного навчання та виховання населення”; використання як засобу забезпечення швидкої реакції на результати світових глобалізаційних та інших процесів; підвищення якості навчально-методичного забезпечення організації ДН.

З'ясовано, що системними вимогами до вчителя початкової школи в умовах ДН є інноваційна спрямованість його особистості та готовність до інновацій у професійно-педагогічному бутті; готовність до міжособистісного полілогу з організатором і суб'єктами навчального дистанційного процесу; всебічна компетентність у питаннях психології і педагогіки професійної самоосвіти і самовиховання, психології особистості та теорії й технології ДН; здатність до розширення і поглиблення досвіду творчої саморозвивальної діяльності.

Сукупність названих вимог стосується категорії *готовності вчителя початкової школи до ДН в системі неперервної освіти*, структуру якої визначаємо як інтегральну властивість особистості, що відображає цілісну взаємодію мотиваційно-ціннісного (поглиблення усвідомленості потреби в опануванні теорією і технологією ДН засобами самоосвіти на самоцінному рівні), когнітивного (сформованість особистісно присвоєних знань сучасних інформаційних технологій навчання, основ його організації в початковій школі, способів фахової діяльності на основі інформаційно-комунікаційних технологій в цілях професійного становлення та саморозвитку) й операційного (комплекс майстерних дій і операцій, пов'язаних із використанням технологій ДН у професійній діяльності) компонентів.

Виявлено основні особливості організації ДН у системі неперервної освіти вчителів початкової школи: зміщення пріоритетів із викладання на самостійну пізнавальну діяльність учителів початкової школи; загострення потреби у формуванні готовності вчителів початкової школи до ДН (забезпечення їх обов'язкової комп'ютерної грамотності як суб'єктів освітнього процесу); зміна способів взаємодії між суб'єктами освітнього процесу, зумовлена появою відповідних засобів технологій ДН; гнучкість організаційних форм і методів відповідно до рівнів актуальної готовності педагогів до ДН, часу і місця проведення занять. Актуалізовано факт відсутності системного характеру ДН вчителя початкової школи як результат необґрунтованості відповідної системи в науково-педагогічній теорії.

Для теоретико-методологічного обґрунтування системи ДН у неперервній освіті вчителів початкової школи спроектована її модель (рис. 1).

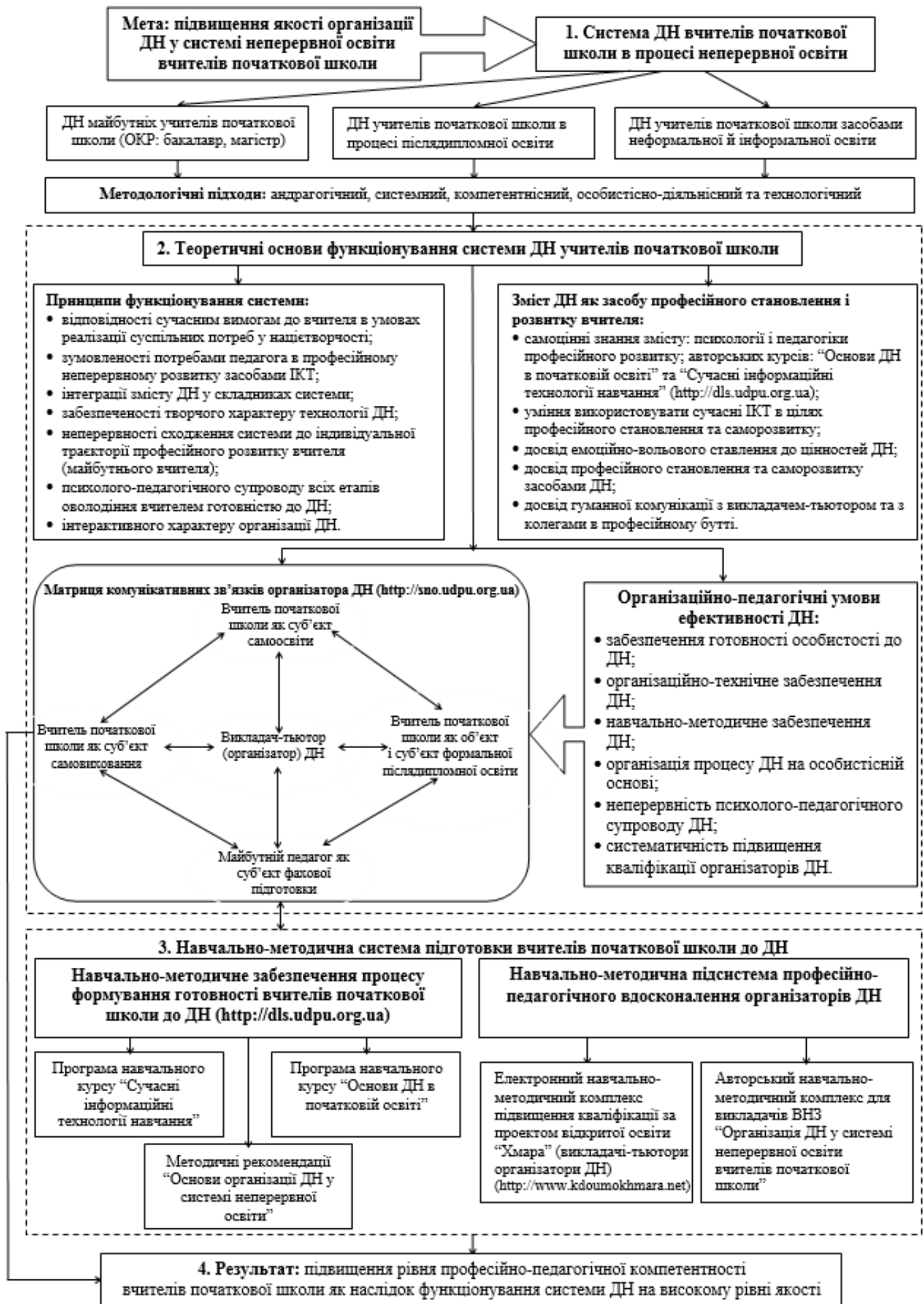

Рис. 1. Модель ДН у системі неперервної освіти вчителів початкової школи

Вона дозволила виявити взаємозв'язки всередині об'єкта моделювання, відобразити їх графічно, зосередити увагу на вирішенні основних завдань, логічно спрогнозувати ДН. Компоненти моделі взаємопов'язані, наприклад, теоретичні основи функціонування системи ДН вчителів початкової школи визначалися на засадах методологічних підходів: андрагогічного, системного, компетентнісного, особистісно-діяльнісного й технологічного.

Навчально-методична система підготовки вчителів початкової школи до ДН проектувалася відповідно до теоретичних основ його функціонування. Отриманий результат є наслідком функціонування теоретичної і навчально-методичної систем. Зовнішні зв'язки ДН як системи зумовлені стратегією розвитку педагогічної освіти в Україні у вимірах потреб суспільства в націєтворчості. Це її зв'язки з громадськими центрами освіти дорослих, педагогічної майстерності, компонентами загальної системи вищої освіти в країні, її функціонування підпорядковується Закону України “Про вищу освіту”.

У другому розділі – **“Змістово-технологічний контекст організації дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи”** – визначено загальну структуру професійно-розвивального дистанційного курсу як провідного цільового орієнтиру оновлення змісту підготовки вчителів початкової школи, цінностей змісту розробленого електронного навчального курсу “Основи дистанційного навчання в початковій освіті”, розкрито різні підходи до визначення поняття “педагогічна технологія дистанційного навчання”, технологічні засоби його організації в неперервному освітньому просторі та сучасні форми і методи майстерної організації ДН у педагогічній вищій школі.

Взявши за основу структуру електронного навчального курсу (вона розроблена відповідно до Положення про атестацію електронного навчального курсу на рівні ВНЗ та МОН України) у дисертації було розширено систему модулів ДН за рахунок евристичних, які гармонійно доповнювали сукупність змістових модульних утворень у контексті загальної мети спроектованої моделі.

Відповідні змістові модулі побудовано на заздалегідь сформованих в учителя початкової школи знаннях і вміннях у сферах професійної творчості й професійної самоосвіти і самовиховання, евристичні підпорядковані потребам педагога в професійно-культурному розвитку впродовж життя засобами ДН (учителів було орієнтовано на створення електронних проєктів як засобів відображення власного рефлексивного ставлення до фахового зростання й пошуку творчих форм і способів досягнення усвідомлених ціннісно-сміслових орієнтирів).

Розкрита структура стала фундаментом для розробки електронного навчального курсу “Основи дистанційного навчання в початковій освіті”, основним завданням якого є підготовка фахівців до успішного застосування технологій ДН у системі неперервної освіти вчителів початкової школи в цілях професійного розвитку. Функції такої навчальної дисципліни – сприяння

фундаменталізації базової професійної і післядипломної педагогічної освіти, розвитку в учителів аксіологічного, системного і прогностичного мислення, забезпечення достатньо-високого рівня їх мотиваційної, моральної й практичної готовності до здійснення ДН у системі неперервної освіти у вимірах професійного зростання. Основними темами програми курсу є: “Дистанційне навчання в сучасному освітньому просторі”, “Організація та здійснення дистанційного навчання у ВНЗ”, “Основні компетенції вчителя початкової школи необхідні для дистанційного навчання”, “Дидактичні основи організації дистанційного навчання у початковій освіті”, “Інформаційно-освітнє середовище Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (<http://dls.udpu.org.ua>)”, “Організація дистанційного навчання в системі неперервної освіти вчителів початкової школи (<http://sno.udpu.org.ua>)” та “Індивідуальне навчально-дослідне завдання” (створення вчительського блогу засобами *Blogger*).

Засвоєння цінностей змісту цього курсу – результат побудови ефективної педагогічної технології ДН. На шляху до її проектування виявлено різне ставлення науковців до цього феномену: його розглядають, як найважливіший елемент механізму управління системою неперервної освіти вчителів початкової школи; як складну комп’ютерну педагогічну систему, що має свою специфічну структуру та закономірності функціонування і характеризується ознаками цілісності, відтворюваності, адаптивності, психологічної обґрунтованості, економічної доцільності, науковості, гнучкості та контрольованості. Проте поставленим завданням найбільш відповідало тлумачення педагогічної технології ДН як цілісної сукупності трьох взаємопов’язаних компонентів: концептуального, змістово-процесуального і професійного. Концептуальний утворює творчий характер відповідної технології, відображаючи “ідеологію” її побудови і реалізації в контекстах професійно-педагогічної творчості і творчого саморозвитку вчителя початкової школи на засадах інформаційно-комунікаційних технологій. Змістово-процесуальний насамперед передбачає наявність такого змісту професійно-культурного розвитку педагога засобами ДН, який є адекватним цілям неперервного фахового поступу впродовж життя. Цей компонент зумовлює проектування й реалізацію інноваційних форм (вебінарів, особистісно-розвивальних навчальних чатів, електронних форумів, телеесе та ін.) дистанційного навчального процесу, його методів (відеолекції, відеобесіди, відеопроблемний метод навчання, інтернет-олімпіади, інтернет-конференції, інтернет-консультації та ін.). Наступний компонент – професійний – корелюється з досягненням найвищого рівня професійної майстерності вчителя початкової школи, сформованості в нього засобами ДН значущих для професійного розвитку педагогічних здібностей і педагогічної техніки, здатності до самоорганізації професійної самоосвіти і самовиховання.

Основними технологічними засобами організації ДН у неперервному освітньому просторі визнано: 1) оптимальний вибір електронного навчального середовища: авторських програмних продуктів (*Authoring Packages*), систем

управління навчанням (Learning Management Systems – LMS), систем управління контентом (Content Management Systems – CMS) та систем управління навчальним контентом (Learning Content Management Systems – LCMS); 2) пошук технологічних засобів за критеріями їх безпечності і надійності в експлуатації, сумісності з іншими e-learning рішеннями, зручності у використанні, вартості тощо. Саме за цими критеріями в роботі було обрано доступні і розповсюджені за принципом Open Source LMS Moodle та CMS PHP-Fusion, висвітлено можливість подальшого розвитку та вдосконалення цих систем, а також перспективність їх використання освітніми закладами для реалізації принципу “освіта впродовж життя”.

У третьому розділі – **“Система дистанційного навчання вчителів початкової школи у вимірах її оновлених стратегічних орієнтирів”** – відображено специфіку значущого для сьогодення оволодіння педагогами цінностями інформаційно-комунікаційних технологій (йдеться про таку цілісну сукупність компонентів: ДН майбутніх учителів початкової школи (ОКР: бакалавр, магістр), ДН учителів початкової школи в процесі післядипломної освіти, ДН учителів початкової школи засобами неформальної й інформальної освіти), розкрито особливості сайту відповідної системи (CMS PHP-Fusion, LMS Moodle та “хмарних” технологій Microsoft), його структуру і зміст (<http://sno.udpu.org.ua>), в особистісно орієнтованому вимірі, висвітлено її мотиваційний, організаційний, стимулювальний і контрольний складники (аспект підготовки викладачів ВНЗ до тьюторської діяльності дистанційного характеру), обґрунтовано сутнісні характеристики процесу формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до ДН, а також закономірності, принципи, зміст та організаційно-педагогічні умови функціонування післядипломного ДН педагога.

Система ДН вчителя початкової школи в процесі неперервної освіти є цілісною сукупністю значущих для його професійного розвитку в освітньому просторі ВНЗ, інститутів післядипломної освіти та неформальної й інформальної освіти взаємопов’язаних дій, яка охоплює формування мотивів вчителя початкової школи (майбутнього педагога) до професійного і професійно-культурного розвитку засобами ДН, його активності в самоформуванні готовності до самоорганізації ДН; організація ДН в контексті підпорядкування його професійному розвитку вчителя та потребам суспільства в культуротворенні; стимулювання проєктувальних, самоорганізаційних, самостимулювальних і самоконтрольних дій учителя початкової школи у напрямі оволодіння готовністю до ДН на шляху до професійної культури і майстерності; неперервний моніторинг організаторами (тьюторами) дистанційної навчальної діяльності вчителя початкової школи, її проміжних та кінцевих результатів.

На основі електронних засобів ДН (PHP-Fusion, Moodle та “хмарні” технології від Microsoft (OneDrive, Padlet)) розроблено сайт системи неперервної освіти вчителів початкової школи (<http://sno.udpu.org.ua>), до структури якого входить й Інформаційно-освітнє середовище

(<http://dls.udpu.org.ua>) як системне багаторівневе об'єднання різних інформаційних ресурсів і сервісів, розраховане на певну аудиторію користувачів (професорсько-викладацького складу, студентів, учителів початкової школи) і призначене для аналізу, обробки, передавання інформації та надання доступу до різних сервісів на основі персоналізації за допомогою будь-якого пристрою, підключеного до мережі Інтернет.

Визначено вимоги до викладача-тьютора (організатора ДН) як гуманної, толерантної, високопрофесійної особистості, яка якісно володіє психологією і педагогікою, управлінням освіти та інформаційно-комунікаційними технологіями, вміє творчо діяти на рівні розвитку комунікативних компетентностей.

Узагальнення підходів до обґрунтування сучасної системи принципів навчання та виховання, врахування особливостей освітнього процесу педагогічних ВНЗ, результати вивчення досвіду підготовки вчителів до застосування технологій ДН стали підґрунтям для визначення закономірностей функціонування розробленої системи: цілі ДН закономірно визначають потреби кожного вчителя в неперервному професійному розвитку впродовж життя та потреби суспільства в націєтворчості; зміст ДН закономірно проектується відповідно до особистісно-розвивальної та етнокультурної стратегії розвитку педагогічної освіти, останніх результатів наукового пошуку вдосконалення інформаційно-комунікаційних технологій та з урахуванням Положення про атестацію електронного навчального курсу на рівні ВНЗ та МОН України; зміст ДН закономірно охоплює самоцінні знання вчителя як з психології, педагогіки, теорії професійної самоосвіти і творчості, так і самоцінні знання і способи діяльності в сфері якісного використання в освітньому процесі інформаційно-комунікаційних технологій; технологія ДН закономірно підпорядковується його змісту і цілям та характеризується етапністю, щільністю, особистісно-розвивальною спроможністю та врахуванням вікових особливостей молодших школярів. У роботі обґрунтовано такі принципи функціонування системи: відповідності сучасним вимогам до вчителя в умовах реалізації суспільних потреб у націєтворчості; зумовленості потребам педагога в професійному неперервному розвитку засобами інформаційно-комунікаційних технологій; інтеграції змісту ДН у складниках системи; забезпеченості творчого характеру технології ДН; неперервності сходження системи до індивідуальної траєкторії професійного розвитку вчителя (майбутнього вчителя); психолого-педагогічного супроводу всіх етапів оволодіння вчителем готовністю до ДН; інтерактивного характеру організації ДН.

Стрижнева ланка теоретичних засад системи ДН вчителя початкової школи – її зміст. Доведено, що компетентний в організації ДН в контексті його підпорядкування власному професійному розвитку педагог успішно дистанційно оволодіває інформаційно-комунікаційними технологіями на основі самоцінних знань про психологію особистості, психологію і педагогіку творчості, психологію і педагогіку професійного розвитку. Крім цього, до змісту ДН як засобу професійного становлення й розвитку вчителя початкової

школи входять авторські курси “Основи ДН в початковій освіті” та “Сучасні інформаційні технології навчання” (<http://dls.udpu.org.ua>); уміння використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології з метою професійного становлення та саморозвитку; досвід емоційно-вольового ставлення до цінностей ДН; досвід професійного становлення та саморозвитку засобами ДН; досвід гуманної комунікації з викладачем-тьютором та з колегами в професійному бутті.

Для якісної підготовки викладачів до організації ДН у системі неперервної освіти вчителів початкової школи найбільш значущим є зміст програми електронного навчально-методичного комплексу підвищення кваліфікації працівників ВНЗ (науково-дослідного проекту відкритої освіти “ХМАРА” за програмою “Викладачі-тьютори (організатори) ДН ВНЗ III – IV р. а.” (<http://www.kdoumokhmara.net>)). Важливим видом діяльності при підготовці викладачів до організації ДН у системі неперервної освіти вчителів початкової школи є впровадження змісту авторського комплексу навчально-методичних семінарів “Організація дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи”.

Організаційно-педагогічні умови ефективності ДН у системі неперервної освіти вчителів початкової школи – це сукупність взаємопов’язаних обставин, заходів, що забезпечують цілеспрямоване управління процесом ДН, та правил, установлених у системі для забезпечення високої якості ДН. Обґрунтовано такі умови: 1. *Забезпечення готовності особистості до ДН* (здійснюється через розробку й упровадження навчально-методичного комплексу, що реалізується в електронних навчальних курсах: “Сучасні інформаційні технології навчання”, “Основи дистанційного навчання в початковій освіті” та методичних рекомендаціях “Основи організації дистанційного навчання у системі неперервної освіти”); 2. *Якісне організаційно-технічне забезпечення ДН* (апаратне, телекомунікаційне, програмне, інформаційне та матеріально-технічне забезпечення); 3. *Особистісно зорієнтоване навчально-методичне забезпечення ДН* (передбачає наявність навчальних планів, розроблених на основі галузевих стандартів вищої освіти, інструкцій (рекомендацій), що описують порядок забезпечення і реалізацію ДН; навчальних програм електронних навчальних курсів; програм навчальної, виробничої та інших видів практик; підручників і навчальних посібників (в електронному варіанті); інструктивно-методичних матеріалів до семінарських, практичних і лабораторних занять; індивідуальних навчально-дослідних завдань; контрольних робіт; тестів для поточного і підсумкового контролю; методичних матеріалів для організації самостійної роботи, виконання індивідуальних завдань, курсових і дипломних робіт); 4. *Організація процесу ДН на особистісній основі* (реалізація тьюторської функції викладача, укладання графіка проведення всіх заходів, що моделюють процес неперервної освіти вчителів початкової школи, врахування завдань Державного стандарту початкової загальної освіти, введення дистанційних технологій, застосування різноманітних форм та методів організації освітньої діяльності в системі

неперервної освіти); 5. *Неперервність психолого-педагогічного супроводу ДН* (наявність самостійної пізнавальної діяльності, створення ситуації успіху, створення викладачем позитивного емоційного стану, творча діяльність учасників ДН, моделювання педагогічної діяльності, рефлексивна діяльність викладача, рефлексивна діяльність учителя початкової школи, критичне ставлення до власного досвіду, його оцінка та вдосконалення); 6. *Систематичність підвищення кваліфікації організаторів ДН* (реалізується постійно діючою системою перепідготовки та підвищення кваліфікації організаторів ДН фахівцями з інформаційно-комунікаційних технологій (адміністратор системи ДН, інженери-програмісти); менеджерами системи ДН та викладачами-тьюторами, організаторами ДН). Установлено, що під час реалізації ДН у системі неперервної освіти вчителів початкової школи необхідно враховувати весь спектр тісно взаємопов'язаних між собою умов.

У четвертому розділі – **“Дослідно-експериментальна перевірка ефективності системи дистанційного навчання у неперервній освіті вчителів початкової школи”** – висвітлено хід та результати розгляду предмета дослідження на емпіричному рівні: схарактеризовано програму, особливості констатувального і формувального етапів експерименту та оцінено його результати, показано динаміку позитивного впливу розробленої системи ДН на практику неперервної освіти вчителів початкової школи.

Педагогічний експеримент тривав упродовж 2011 – 2016 рр. за розробленою програмою та етапами: підготовчим, констатувальним, формувальним та узагальнювальним.

Загальна кількість учасників експерименту 1960 осіб (з них в експериментальних групах (ЕГ) – 960, а в контрольних (КГ) – 952), до його формувального етапу ще було додатково залучено 48 викладачів ВНЗ.

Під час формувального етапу експерименту всіх членів загальної експериментальної групи було поділені на чотири підгрупи: ЕГ 1 – студенти третіх курсів ВНЗ у статусі вчителів початкової школи з дипломами молодших спеціалістів, отриманих за спеціальністю “Початкова освіта” – 330 осіб; ЕГ 2 – студенти п'ятих курсів педагогічних ВНЗ у статусі вчителів початкової школи з дипломами освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” (спеціальність: “Початкова освіта”) – 318 осіб; ЕГ 3 – слухачі курсів підвищення кваліфікації в інститутах післядипломної педагогічної освіти з дипломами освітньо-кваліфікаційних рівнів “спеціаліст” або “магістр” (спеціальність: “Початкова освіта”) – 312 осіб; група організаторів ДН (тьюторів) з викладачів педагогічних ВНЗ – 48 осіб. На цьому етапі здійснювалося виявлення стану готовності викладачів ВНЗ й вчителів початкової школи до ДН у системі неперервної освіти за заздалегідь підібраним діагностичним інструментарієм та обґрунтованими критеріями.

Діагностика готовності до ДН у системі неперервної освіти вчителів початкової школи здійснювалася за такими критеріями: мотиваційно-ціннісний, когнітивний та операційний та їх показниками (мотиваційно-ціннісний – поглиблення усвідомленості потреби в опануванні теорією і технологією ДН

засобами самоосвіти на самоцінному рівні; когнітивний – сформованість особистісно присвоєних знань сучасних інформаційних технологій навчання, основ його організації в початковій школі, способів фахової діяльності на основі інформаційно-комунікаційних технологій з метою професійного становлення та саморозвитку; операційний – комплекс майстерних дій та операцій, пов'язаних із використанням технологій ДН у професійній діяльності). Розвиненість професійно-педагогічної компетентності вчителів початкової школи діагностовано за визначеними блоками (теоретико-методична та психолого-педагогічна підготовки). Визначено такі рівні результатів діагностики: низький, середній, достатній, високий. Найбільш результативними методами діагностики виявилися тестування, анкетування, опитування, індивідуальні та групові бесіди за відповідною тематикою, результати спрямованої на виявлення інформаційно-комунікаційної компетентності дискусій.

За наслідками констатувального етапу експериментальної роботи виявлено низький рівень усвідомленості респондентами потреби в саморозвитку значущих для організації ДН професійно-особистісних якостей, необхідність такої спеціальної організації їх формувального етапу, який забезпечує цілісну готовність особистості до ДН, організаційно-технічний супровід цього процесу, створення цілком модернізованого навчально-методичного комплексу ДН та ін.

В освітній процес експериментальних груп було впроваджено всі розроблені й теоретично обґрунтовані наукові положення, спрямовані на підвищення рівня професійно-педагогічної компетентності вчителів початкової школи засобами ДН. Провідна особливість формувального експерименту в тому, що слухачам поступово вводили розроблену навчально-методичну підсистему підготовки вчителів початкової школи до ДН, основу якої склали електронні курси “Основи дистанційного навчання в початковій освіті” та “Сучасні інформаційні технології навчання”; авторський комплекс матеріалів для проведення навчально-методичних семінарів “Організація дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи”. Була реалізована програма “Викладачі-тьютори (організатори) ДН ВНЗ III – IV рівнів акредитації”. Під час експерименту було використано всю сукупність уже раніше актуалізованих форм і методів організації ДН.

Результати діагностування готовності вчителів початкової школи до ДН засвідчили (рис. 2), що викладачі педагогічних ВНЗ показали різке підвищення високого рівня готовності до ДН у системі неперервної освіти педагогів.

За мотиваційно-ціннісним критерієм кількість респондентів із достатнім рівнем відповідної готовності досягла 66,7 % (порівняно з констатувальним етапом експерименту це більше на 60,3 %), а високим – позначки 20,8 % (порівняно з початком експерименту збільшилася кількість осіб на 16,6 %).

За когнітивним критерієм за час експерименту кількість викладачів також значно зросла: із достатнім рівнем готовності – на 58,3 %, а з високим – на 18,8 %.

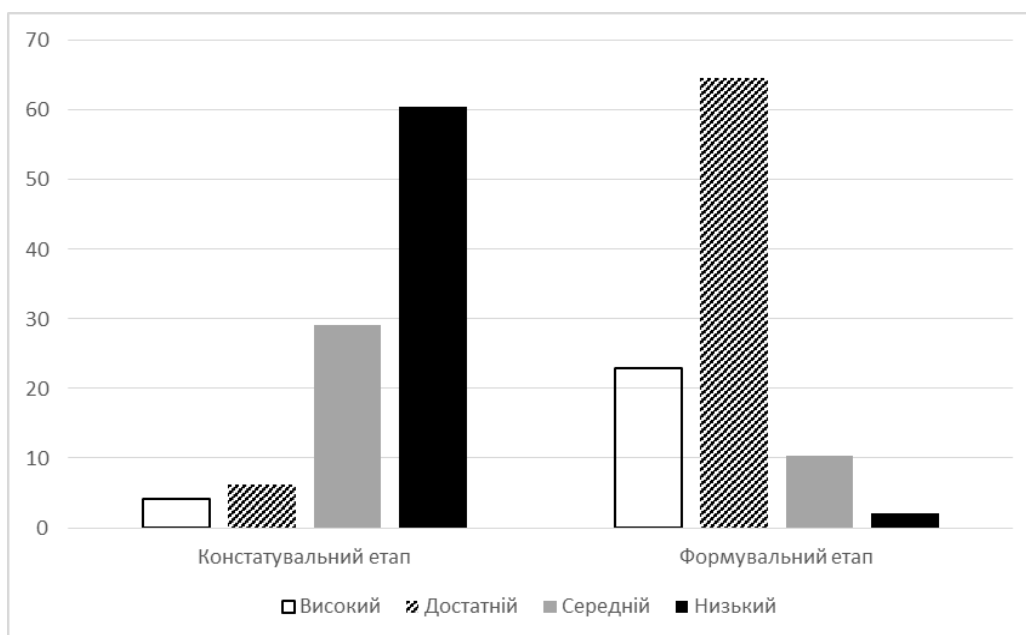

Рис. 2. Загальна характеристика рівнів готовності викладачів ВНЗ до організації ДН у системі неперервної освіти вчителів початкової школи (підсумковий зріз, у %)

За операційним критерієм кількість викладачів із достатнім рівнем готовності до ДН збільшилася на 56,2 %, а з високим – на 20,8 %. За усіма критеріями суттєво зменшилася кількість респондентів із низьким рівнем готовності до дистанційної форми навчання.

З'ясовано, що в експериментальних групах учителів початкової школи в кінці експерименту загалом спостерігалось підвищення показників їх високого рівня готовності до ДН у системі неперервної освіти (рис. 3).

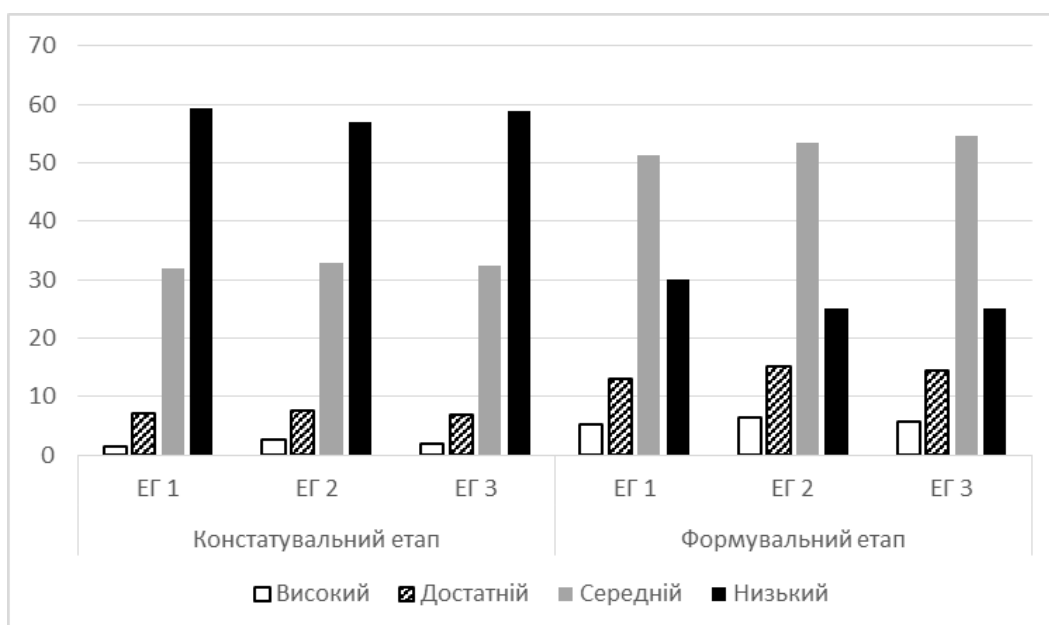

Рис. 3. Загальні результати рівнів готовності вчителів початкової школи до ДН у системі неперервної освіти (підсумковий зріз, у %)

За мотиваційно-ціннісним критерієм отримані такі дані: кількість учителів початкової школи із середнім рівнем відповідної готовності до ДН в ЕГ 1 – 50,3 %, ЕГ 2 – 51,9 %, ЕГ 3 – 53,2 %; із достатнім – ЕГ 1 – 13,3 %, ЕГ 2 – 15,1 %, ЕГ 3 – 14,4 %. Проте в цих групах не спостерігалось дуже значного підвищення кількості вчителів початкової школи з високим рівнем готовності до ДН: він вимагає творчого характеру використання інформаційно-комунікаційних технологій в цілях професійного розвитку, досягнення якого знаходиться у відповідності з великим досвідом креативної діяльності, оволодіння яким, як і професійний розвиток, є повільним процесом.

За когнітивним критерієм кількість учасників експерименту з високим рівнем готовності до ДН збільшилася: в ЕГ 1 на 2,4 %, в ЕГ 2 на 1,8 %, в ЕГ 3 на 2,9 %. Зросла кількість респондентів із достатнім (в ЕГ 1 на 3,9 %, в ЕГ 2 на 5,0 %, в ЕГ 3 на 5,2 %) та із середнім рівнем готовності (в ЕГ 1 на 24,2 %, в ЕГ 2 на 23,1 %, в ЕГ 3 – на 24,7 %). Спостережено тенденцію зменшення кількості респондентів із низьким рівнем компетентності до дистанційної освіти.

Динаміку зростання готовності педагогів до ДН за операційним критерієм віддзеркалюють такі дані: 4,9 % – це відповідний показник кількості вчителів початкової школи, що мають високий рівень цієї готовності (ЕГ 1); 5,2 % – показник, характерний для ЕГ 2; 4,8 % – показник зростання в ЕГ 3. На достатньому рівні відповідної готовності вчителів стало більше: в ЕГ 1 на 8,1 %, в ЕГ 2 на 11,8 %, в ЕГ 3 на 10,8 %.

Операційним критерієм зафіксовано й збільшення кількості вчителів початкових класів із середнім рівнем готовності до ДН: в ЕГ 1 на 12,8 %, в ЕГ 2 на 12,1 %, в ЕГ 3 на 17,8 %. Кількість респондентів із низьким рівнем готовності зменшилася в середньому на 29,4 %. Це свідчить про ефективність розробленої нами системи неперервної підготовки вчителів початкової школи до ДН.

Результати експериментальної перевірки моделі і системи ДН вчителів початкової школи засвідчили суттєві позитивні зміни в розвитку їх професійно-педагогічної компетентності (рис. 4).

За теоретико-методичною підготовленістю на низькому рівні сформованості відповідної компетентності в середньому зафіксовано 5,8 % осіб із ЕГ. Проте значно зросла кількість учителів із достатнім рівнем її розвитку (їх середнє значення досягло 48,6 %) та високим, який характеризується середнім показником 12,7 %. Суттєво покращилася динаміка психолого-педагогічної компетентності респондентів, серед яких високий рівень спостерігався в середньому в 18,3 % осіб, достатній – у 48,4 % членів ЕГ, низький – у 5,5 % педагогів (середнє значення). Дані свідчать про ефективність розробленої моделі і системи ДН у неперервній освіті вчителів початкової школи в експериментальних групах.

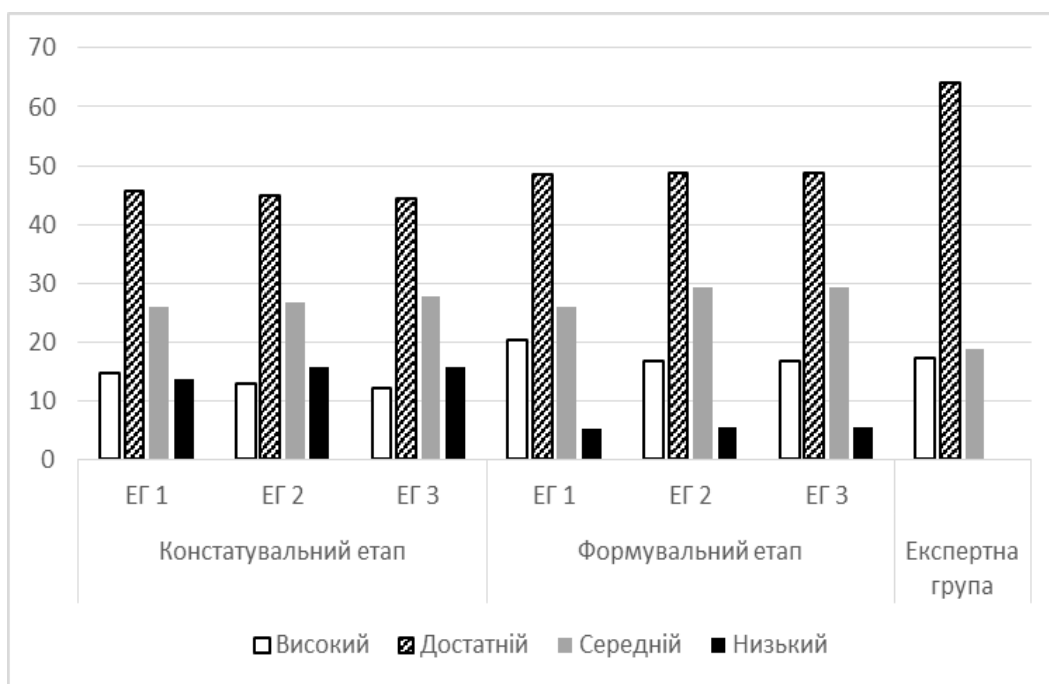

Рис. 4. Діаграма щодо порівняння рівнів розвитку професійно-педагогічної компетентності вчителів початкової школи (підсумковий зріз, у %)

Використання критерію Пірсона для порівняльного аналізу отриманих і критичних значень за кожним з показників дало підстави стверджувати про ефективність реалізації розробленої системи ДН у неперервній освіті вчителів початкової школи: критичне значення $\chi^2_{кр.} = 7,81$ для ступеня свободи $\nu = 3$ та $\alpha = 0,05$ не перевищує отриманого середнього емпіричного значення в усіх трьох експериментальних групах (17,8), а це свідчить, що за результатами експерименту відбулися значні статистичні позитивні зміни (була відхилена нульова гіпотеза і прийнята альтернативна).

ВИСНОВКИ

У дослідженні наведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення актуальної проблеми ефективності теоретико-методичного супроводу дистанційного навчання вчителів початкової школи в процесі їх неперервної освіти в Україні, що полягає в експериментальній перевірці розробленої відповідної моделі та системи. Результати дослідження засвідчили досягнення мети та розв'язання поставлених завдань і дають підстави для таких висновків:

1. Сутнісні характеристики основних дефініцій наукового пошуку визначалися за результатами аналізу філософської, психолого-педагогічної та методичної літератури, свідчать, що звернення до дистанційного навчання є реакцією науковців на потреби суспільства в підготовці фахівців, здатних навчатися протягом усього життя, готових до праці в умовах жорсткої конкуренції в інформаційно забарвленому освітньому просторі.

Дистанційне навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи – це міждисциплінарна педагогічна категорія, яка характеризує ступінь

індивідуалізованості, інтенсивності й контрольованості підпорядкованій цілям професійного розвитку самостійної пізнавальної діяльності педагогів засобами інформаційно-комунікаційних технологій за опосередкованої взаємодії (синхронної та асинхронної) з віддаленими один від одного учасниками навчального процесу під керівництвом викладача-тьютора. Отже, провідними сутнісними характеристиками дистанційного навчання вчителя початкової школи є його базова компетентність у використанні інформаційно-комунікаційних технологій для власного професійного розвитку та загального розвитку дітей; індивідуалізований самостійний характер процесу підвищення рівня готовності до організації особистісно зорієнтованого дистанційного навчання; опосередкована взаємодія (різнобічних комунікативних зв'язків) організаторів дистанційного навчання та учасників навчального процесу за допомогою електронних засобів.

2. Концепція дослідження відповідає специфіці проблеми ефективності теоретико-методичного супроводу дистанційного навчання вчителів початкової школи, яка вимагає оптимального поєднання системного, андрагогічного, компетентнісного, особистісно-діяльнісного та технологічного методологічних підходів до її розв'язання, вибору методу моделювання як провідного тактичного засобу пошуку закономірностей, принципів, змісту та умов функціонування визначеної системи. Її технологічний складник забезпечив опертя наукового пошуку на таку технологію дистанційного навчання вчителів початкової школи, "ідеологічний", змістово-процесуальний та професійний складники якої сприяли творчому характеру цього процесу і підвищенню рівня професійно-педагогічної компетентності педагогів до запланованого, а загалом – функціонуванню розробленої системи на необхідному рівні якості.

3. Готовність учителя початкової школи до дистанційного навчання розглянуто як результат підготовки до цього виду діяльності, як складова частина його теоретичної підготовленості до професійно-педагогічної діяльності в цілому, як цілісне особистісне утворення, що передбачає володіння вчителем сукупністю певних особистісних якостей, знань, умінь і навичок, що забезпечують успішну реалізацію ним завдань організації навчальної діяльності та власного професійного розвитку.

Готовність учителя початкової школи до дистанційного навчання як особистісне утворення є цілісною сукупністю таких взаємопов'язаних структурних компонентів: мотиваційно-ціннісного (поглиблення усвідомленості потреби в опануванні теорією і технологією дистанційного навчання засобами самоосвіти на самоцінному рівні), когнітивного (сформованість особистісно набутих знань сучасних інформаційних технологій навчання, основ його організації в початковій школі, способів фахової діяльності на основі інформаційно-комунікаційних технологій з метою професійного становлення та саморозвитку) й операційного (комплекс майстерних дій і операцій, пов'язаних із використанням технологій дистанційного навчання в професійній діяльності). Кожний із компонентів, які складають зміст процесу підготовки вчителів до дистанційного навчання,

можна розглядати як критерій результативності заходів педагогічного впливу і використовувати для оцінки готовності до дистанційного навчання особистості в цілому. Для кожного з критеріїв визначено сукупність показників, що дозволяють ідентифікувати високий, достатній, середній і низький рівні готовності вчителя до дистанційного навчання.

4. Модель дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи є таким ідеальним об'єктом, який дозволяє виявити взаємозв'язки всередині предмета моделювання, відобразити їх графічно, зосередити увагу на вирішенні основних завдань, логічно спрогнозувати дистанційне навчання як системне утворення. Спроектвана відповідна модель є цілісною сукупністю взаємопов'язаних блоків-компонентів: методологічного (основні підходи: андрагогічний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний та технологічний); теоретичного (принципи функціонування системи дистанційного навчання вчителів початкової школи, зміст дистанційного навчання, матриця комунікативних зв'язків його організаторів, організаційно-педагогічні умови ефективності дистанційного навчання як системи); навчально-методичного забезпечення (навчально-методичне забезпечення процесу формування готовності вчителів початкової школи до дистанційного навчання, навчально-методична підсистема професійно-педагогічного вдосконалення організаторів дистанційного навчання); результативного (підвищення рівня професійно-педагогічної компетентності вчителя як наслідок якісного функціонування системи дистанційного навчання).

5. Система дистанційного навчання вчителя початкової школи в процесі неперервної освіти є цілісною сукупністю значущих для його професійного розвитку в просторах – освітньому на базі ВНЗ, післядипломної освіти, неформальної й інформальної освіти – взаємопов'язаних дій, яка охоплює: формування мотивів вчителя початкової школи (майбутнього педагога) до професійного і професійно-культурного розвитку засобами дистанційного навчання, а також мотивів його активності в самоформуванні готовності до самоорганізації дистанційного навчання; організацію дистанційного навчання в контексті його підпорядкування професійному розвитку вчителя та потребам суспільства в культуротворенні; стимулювання проєктувальних, самоорганізаційних, самостимулювальних і самоконтрольних дій педагога у напрямі оволодіння готовністю до дистанційного навчання на шляху до професійної культури і майстерності; неперервний моніторинг організаторами (тьюторами) дистанційної навчальної діяльності вчителя початкової школи, її проміжних та кінцевих результатів.

Система дистанційного навчання вчителів початкової школи відповідає потребам особистості в неперервній освіті як засобі професійного розвитку впродовж життя і має такі цілісні характеристики: здатність до стимулювання процесу набуття професійно-педагогічної й інформаційно-комунікаційної культури; наявність двох векторів спрямованості (сприяння націєтворчим процесам у суспільстві і розвиток особистості педагога в освітньому та професійному середовищах); готовність до самоорганізації руху в загальній

системі вищої освіти як відносно автономна і багатокomпонентна.

Визначено такі *закономірності* функціонування системи дистанційного навчання вчителів початкової школи: цілі дистанційного навчання визначають потреби кожного вчителя в неперервному професійному розвитку впродовж життя та потреби суспільства в націєтворчості; зміст дистанційного навчання проектується відповідно до особистісно-розвивальної та етнокультурної стратегії розвитку педагогічної освіти, останніх результатів наукового пошуку удосконалення інформаційно-комунікаційних технологій та Положення про атестацію електронного навчального курсу на рівні ВНЗ та МОН України; зміст дистанційного навчання охоплює самоцінні знання вчителя як з психології, педагогіки, теорії професійної самоосвіти і творчості, так і самоцінні знання і способи діяльності в сфері якісного використання в освітньому процесі інформаційно-комунікаційних технологій; технологія дистанційного навчання підпорядковується його змісту і цілям та характеризується етапністю, щільністю, особистісно-розвивальною спроможністю.

Провідними *принципами* функціонування системи неперервної освіти вчителів початкової школи є відповідність сучасним вимогам до вчителя в умовах реалізації суспільних потреб у націєтворчості; зумовленість потребам педагога в професійному неперервному розвитку засобами інформаційно-комунікаційних технологій; інтеграція змісту дистанційного навчання в складниках системи; забезпеченість творчого характеру технології дистанційного навчання; неперервність сходження системи до індивідуальної траєкторії професійного розвитку вчителя (майбутнього вчителя); психолого-педагогічний супровід усіх етапів оволодіння вчителем готовністю до дистанційного навчання; інтерактивний характер організації дистанційного навчання.

Основними *організаційно-педагогічними умовами* ефективності дистанційного навчання педагога є: 1) забезпечення готовності особистості до дистанційного навчання; 2) якісне організаційно-технічне забезпечення дистанційного навчання; 3) особистісно зорієнтоване навчально-методичне забезпечення дистанційного навчання; 4) організація процесу дистанційного навчання на особистісній основі; 5) неперервність психолого-педагогічного супроводу дистанційного навчання; 6) систематичність підвищення кваліфікації організаторів дистанційного навчання.

6. Доведено, що *навчально-методичні основи системи неперервного дистанційного навчання вчителів початкової школи* – це складне динамічне утворення, синтез таких відповідних навчальних програм і методик, що об'єднані спільною професійно-розвивальною стратегією організації цього процесу, виконують функцію тактичних засобів гуманізації професійно-культурного розвитку педагога в інформаційно-комунікаційному просторі його руху до професійної культури і майстерності, визначають обриси модельного уявлення про ефективні способи комунікації організатора дистанційного навчання і вчителя початкової школи як суб'єкта виконання різних ролей у

Навчально-методичний комплекс із методичними рекомендаціями щодо організації дистанційного навчання викладачів ВНЗ і вчителів у системі неперервної освіти в центрі використовується: 1) з метою організації методичних семінарів для викладачів ВНЗ та інститутів післядипломної освіти, які здійснюють підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації вчителів початкової школи (складник – “Організація дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи”); 2) при реалізації навчальних програм електронних навчальних курсів для вчителів початкової школи, що функціонують в Інформаційно-освітньому середовищі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини: <http://dls.udpu.org.ua> (складник – зміст сайту системи неперервної освіти вчителів початкової школи: <http://sno.udpu.org.ua>) та програм електронних курсів “Основи дистанційного навчання в початковій освіті”, “Сучасні інформаційні технології навчання”.

7. Визначення рівнів сформованості готовності вчителів початкової школи до дистанційного навчання у системі неперервної освіти та розвитку в них професійно-педагогічної компетентності в кінці експерименту за визначеними критеріями і показниками дозволило одержати результати, які засвідчили: упровадження розробленої системи дистанційного навчання та пов’язаних із нею теоретичних положень в освітній процес експериментальних груп уможливило позитивну динаміку рівнів готовності вчителів початкової школи до розвитку власної професійно-педагогічної компетентності в умовах дистанційного навчання. В експериментальних групах учителів початкової школи порівняно із контрольними спостережено підвищення показників високого рівня готовності до дистанційного навчання в системі неперервної освіти за всіма критеріями: мотиваційно-ціннісним, когнітивним, операційним.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розв’язання обраної проблеми. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в поглибленому вивченні шляхів, методів, засобів та особливостей підготовки вчителів початкової школи, викладачів ВНЗ до професійно-педагогічної діяльності в галузі організації дистанційного навчання вчителя-практика з урахуванням потреб дитини в моральному, психічному та фізичному здоров’ї.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ З ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

Опубліковані праці, які відображають основні наукові результати дослідження:

1. Муковіз О. П. Дистанційне навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи: теорія та методика : монографія / О. П. Муковіз. – Умань : Візаві, 2016. – 392 с.
2. Муковіз О. П. Викладання “Інформаційних технологій навчання” у системі дистанційної освіти Moodle / О. П. Муковіз // Комп’ютер у школі та сім’ї. – 2011. – № 3. – С. 19 – 21.

3. Муковіз О. П. Інноваційні підходи до здійснення дистанційного навчання у ВНЗ / О. П. Муковіз // Вища освіта України. – 2012. – № 3, дод. 1, Т. 3: тематичний випуск “Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології”. – С. 519–527.

4. Муковіз О. П. Дистанційне навчання у системі неперервної освіти вчителя початкової школи: сутність та особливості / О. П. Муковіз // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. пр. / Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2012. – Вип. 43, Ч. 1. – С. 259–266.

5. Муковіз О. П. Розвиток дистанційного навчання у педагогічній теорії та практиці / О. П. Муковіз // Педагогічна освіта : теорія і практика : зб. наук. пр. – Кам'янець-Подільський : П П Зволейко Д. Г., 2012. – Вип. 12. – С. 109–114.

6. Муковіз О. П. Теорія і практика використання систем дистанційного навчання у неперервній освіті вчителів початкової школи / О. П. Муковіз // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. – Черкаси, 2013. – № 1 (254). – С. 75–82.

7. Муковоз А. П. Возможности использования программно-инструментальных платформ для дистанционного обучения учителей начальной школы / А. П. Муковоз // Азимут научных исследований : педагогика и психология. – 2013. – № 1. – С. 30–32.

8. Муковіз О. П. Особливості організації дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи / О. П. Муковіз // Гуманітарний Вісник ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди” : зб. наук. пр. – Переяслав-Хмельницький, 2013. – Вип. 28, Т. II. – С. 211–218.

9. Муковіз О. П. Огляд моделей дистанційного навчання для системи неперервної освіти вчителів початкової школи / О. П. Муковіз // Проблеми освіти: зб. наук. пр. / Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти. – Київ, 2013. – Вип. № 74, Ч. 1. – С. 134–144.

10. Муковіз О. П. Умови реалізації дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи / О. П. Муковіз // Вища освіта України. – 2013. – № 3, дод. 1, Т. 2: тематичний випуск “Педагогіка вищої школи : методологія, теорія, технології”. – С. 225–227.

11. Муковіз О. П. Система управління дистанційним навчанням у неперервній освіті вчителів початкової школи / О. П. Муковіз // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. – Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – Вип. 25. – С. 92–99.

12. Муковіз О. П. Особливості розробки сайту системи неперервної освіти для вчителів початкової школи / О. П. Муковіз // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2014. – № 3. – С. 30–34.

13. Муковіз О. П. Про деякі форми та методи організації дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи / О. П. Муковіз // Вища освіта України. – 2014. – № 3, дод. 2, Т. 3: тематичний

випуск “Педагогіка вищої школи : методологія, теорія, технології”. – С. 165–170.

14. Муковіз О. П. Проектування моделі дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи [Електронний ресурс] / О. П. Муковіз // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2014. – Т. 41, № 3. – С. 209–217. – Режим доступу до ресурсу : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1053#.U7O66G13psw>.

15. Муковіз О. П. Загальні ознаки технології дистанційного навчання в системі неперервної освіти вчителів початкової школи / О. П. Муковіз // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології / Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Суми, 2014. – № 4 (38). – С. 98–107.

16. Муковіз О. П. Вимоги до вчителя початкової школи у процесі дистанційного навчання / О. П. Муковіз // Педагогічна освіта : теорія і практика : зб. наук. пр. – Кам’янець-Подільський : П П Зволейко Д. Г., 2014. – Вип. 16. – С. 320–325.

17. Муковіз О. П. Підготовка викладача до організації дистанційного навчання в системі неперервної освіти вчителів початкової школи / О. П. Муковіз // Комп’ютер у школі та сім’ї. – 2014. – № 6. – С. 26–30.

18. Mukoviz O. P. The course “Fundamentals of Distance Education in Primary Education” as a Component of Lifelong Education of Primary School Teachers / O. P. Mukoviz // Informational Technologies in Education : Scientific Journal. – Kherson, 2014. – № 20. – P. 66–73.

19. Муковіз О. П. Вимоги до викладача-тьютора (організатора) дистанційного навчання в системі неперервної освіти вчителів початкової школи / О. П. Муковіз // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. / Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – Київ, 2015. – Вип. 84. – С. 166–169.

20. Муковіз О. П. Вибір системи управління контентом при створенні сайту системи неперервної освіти вчителів початкової школи / О. П. Муковіз // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: зб. наук. пр. : Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – Рівне : РДГУ, 2015. – Вип. 12 (55), Ч. 2. – С. 513–522.

21. Mukoviz O. P. System of Distance Learning Administration in Continuing Education for Primary School Teachers [Electronic resource] / Oleksii P. Mukoviz // GLOKALde is official e-journal of UDEEEWANA. – 2015. – Volume 1, Number 1. – P. 7–18. – Mode of access : <http://i.glokalde.com/pdf/issues/1/Volume1Number1.pdf>.

22. Муковіз О. П. Динаміка готовності викладачів до тьюторської діяльності у ВНЗ III – IV рівнів акредитації / О. П. Муковіз // Педагогіка та психологія: зб. наук. пр. / Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. – Харків, 2015. – Вип. 49. – С. 220–233.

23. Mukoviz O. P. The Examination of Readiness of Primary School Teachers to Distance Learning in the System of Lifelong Education [Electronic resource] /

Oleksii P. Mukoviz // GLOKALde is official e-journal of UDEEEWANA. – 2016. – Volume 2, Number 1. – P. 27–44. – Mode of access : <http://www.glokalde.com/pdf/issues/5/Volume2Number1.pdf>.

Наукові праці апробаційного характеру:

24. Муковіз О. П. Тлумачення та поняття “Дистанційне навчання у системі неперервної освіти вчителя початкової школи” / О. П. Муковіз // Традиції та інновації у підготовці вчителя початкової школи : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., (Умань, 11 – 13 жовт. 2012 р.). – Умань : ПП Жовтий О.О., 2012. – С. 80–82.

25. Муковіз О. П. Система дистанційного навчання для неперервної освіти вчителів початкової школи / О. П. Муковіз // Moderní vymoženosti vědy – 2013 : materiály IX mezinárodní vědecko – praktická konference, (Praha, 27.01.2013 – 05.02.2013). – Publishing House “Education and Science” s.r.o, Díl 26. Pedagogika. – S. 3–6.

26. Муковіз О. П. Реалізація принципів дистанційного навчання при підготовці учителів початкової школи / О. П. Муковіз // Zbiór raportów naukowych : “Science – od teorii do praktyki”, (Sopot, 29.03.2013 – 31.03.2013) – Wydawca : Sp. z o.o. “Diamond trading tour”, 2013. – S. 122–124.

27. Муковоз А. П. Создание условий дистанционного обучения для системы непрерывного образования учителей начальной школы / А. П. Муковоз // Наука в 21 веке : материалы II Междунар. науч.-практ. конф., (Краснодар, 20 июня 2013 г.). – Краснодар, 2013. – С. 66–70.

28. Муковіз О. П. Комплекс вимог до вчителя початкової школи у застосуванні технологій дистанційного навчання / О. П. Муковіз // Традиції та інновації у підготовці вчителя початкової школи : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., (Умань, 10 – 11 жовт. 2013 р.): Умань : ФОП Жовтий О.О., 2013. – С. 68–71.

29. Муковіз О. П. Модель дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи / О. П. Муковіз // Дидактика Яна Амоса Коменського як універсальне мистецтво надання та здобуття освіти : матеріали Третьої міжнар. онлайн інтернет-конф., (Умань, 29 лист. 2013 р.) // Folia comeniana : вісник Пол.-укр. науково-дослідної лабораторії дидактики Я. А. Коменського. – Умань : ФОП Жовтий О.О., 2013. – С. 78–81.

30. Mukoviz O. P. Analysis of modern forms and methods of primary school teachers distance learning lifelong education / O. P. Mukoviz // Science, Technology and Higher Education: materials of the IV International research and practice conference, Vol. II, Westwood, January 30th, 2014 / publishing office Accent Graphics communications – Westwood – Canada, 2014. – P. 229–233.

31. Муковіз О. П. Розробка сайту системи неперервної освіти для вчителів початкової школи: теоретичний підхід / О. П. Муковіз // Сучасні проблеми гуманізації професійної підготовки майбутніх педагогів : матеріали Всеукр. наук.-метод. семінару, (Умань, 28 лют. 2014 р.). – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – С. 34–37.

32. Муковоз А. П. Дистанционное обучение учителей начальной школы в системе непрерывного образования: пути организации / А. П. Муковоз // Категория “Социального” в современной педагогике и психологии : материалы 2-й науч.-практ. конф. (заочной) с междунар. участием, (Ульяновск, 2 – 3 апреля 2014 г.). – Ульяновск, 2014. – Ч. 2. – С. 324–330.

33. Муковіз О. П. Технологічний підхід до дистанційного навчання у системі безперервної освіти вчителів початкової школи / О. П. Муковіз // Формування професіоналізму фахівця в системі безперервної освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., (Переяслав-Хмельницький, 17 – 18 квіт. 2014 р.). – Переяслав-Хмельницький, 2014. – С. 183–185.

34. Муковіз О. П. Особливості проектування курсу “Основи дистанційного навчання у початковій освіті” / О. П. Муковіз // Неперервна педагогічна освіта в Україні : стан, проблеми, перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., (Умань, 22 – 23 трав. 2014 р.). – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – С. 95–97.

35. Муковіз О. П. Структура сайту системи неперервної освіти вчителів початкової школи / О. П. Муковіз // Інформаційно-комунікаційні технології навчання : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., (Умань, 23 трав. 2014 р.). – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – С. 81–84.

36. Муковіз О. П. Особливості застосування контенту Moodle у системі неперервної освіти вчителів початкової школи [Електронний ресурс] / О. П. Муковіз // Теорія і практика використання системи управління навчанням Moodle : матеріали другої Міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 22 – 23 трав. 2014 р.). – КНУБА, 2014. – С. 12. – Режим доступу до ресурсу : <http://2014.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=12>.

37. Муковіз О. П. Особливості підготовки викладачів до організації дистанційного навчання / О. П. Муковіз // Педагогічна освіта і наука : традиції, реалії, перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., (Умань, 9 – 10 жовт. 2014 р.). – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – С. 47–49.

38. Муковіз О. П. Особливості дистанційного курсу “Основи дистанційного навчання у початковій освіті” / О. П. Муковіз // Основні напрямки підготовки сучасного вчителя: глобалізація, стандартизація, інтеграція : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (Умань, 30-31 жовт. 2014 р.). – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – С. 139–141.

39. Муковіз О. П. Особливості тьютора дистанційного навчання в системі неперервної освіти вчителів початкової школи / О. П. Муковіз // Дидактика Яна Амоса Коменського як універсальне мистецтво надання та здобуття освіти : матеріали Третьої міжнар. онлайн інтернет-конф., (Умань, 28 лист. 2014 р.) // Folia comeniana : вісник Пол.-укр. науково-дослідної лабораторії дидактики Я. А. Коменського. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – С. 64–66.

40. Муковіз О. П. Зміст та технологія професійної підготовки викладача до організації дистанційного навчання у ВНЗ / О. П. Муковіз // Сучасні проблеми гуманізації професійної підготовки майбутніх педагогів : матеріали

Всеукр. наук.-метод. семінару, (Умань, 26 лют. 2015 р.). – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. – С. 24–27.

41. Муковіз О. П. Професіограма викладача-тьютора (організатора) дистанційного навчання в системі неперервної освіти вчителів початкової школи / О. П. Муковіз // Неперервна педагогічна освіта : стан, проблеми, перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (Умань, 24 квіт. 2015 р.). – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. – С. 85–87.

42. Муковіз О. П. Особливості опрацювання дистанційних курсів у системі неперервної освіти вчителів початкової школи [Електронний ресурс] / О. П. Муковіз // Теорія і практика використання системи управління навчанням Moodle : матеріали третьої Міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 21 – 22 трав. 2015 р.). – КНУБА, 2015. – С. 18–19. – Режим доступу до ресурсу : <http://2015.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=89>.

43. Муковіз О. П. Ефективність авторської моделі дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи / О. П. Муковіз // Педагогічна освіта і наука: традиції, реалії, перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., (Умань, 8 – 9 жовт. 2015 р.) // Folia comeniana : вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики Я. А. Коменського. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. – С. 52–54.

44. Муковіз О. П. Порівняльний аналіз систем управління контентом при створенні сайту системи неперервної освіти вчителів початкової школи / О. П. Муковіз // Сучасні технології розвитку професійної майстерності майбутніх учителів : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., (Умань, 28 жовт. 2015 р.) // Folia comeniana : вісник Пол.-укр. науково-дослідної лабораторії дидактики Я. А. Коменського. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. – С. 145–148.

45. Муковіз О. П. Експериментальна перевірка технології дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи / О. П. Муковіз // Дидактика Яна Амоса Коменського: від минулого до сьогодення : матеріали Третьої міжнар. інтернет-конф., (Умань, 6 лист. 2015 р.) // Folia comeniana : вісник Пол.-укр. науково-дослідної лабораторії дидактики Я. А. Коменського. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. – С. 107–110.

46. Муковіз О. П. Експериментальна перевірка ефективності підготовки викладачів-тьюторів (організаторів) дистанційного навчання ВНЗ III – IV рівнів акредитації / О. П. Муковіз // Інформаційно-комунікаційні технології навчання : збірник матеріалів Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., (Умань, 16-17 берез. 2016 р.). – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. – С. 174–181.

47. Муковіз О. П. Експериментальна перевірка методики формування готовності вчителів початкової школи до дистанційного навчання у системі неперервної освіти / О. П. Муковіз // Неперервна педагогічна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., (Умань, 22 квіт. 2016 р.) // Folia comeniana : вісник Пол.-укр. науково-дослідної лабораторії дидактики Я. А. Коменського. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. – С. 82–87.

Опубліковані праці, які додатково відображають результати дисертації:

48. Муковіз О. П. Сучасні інформаційні технології навчання : навч. програма дисципліни для підгот. студентів “ОКР – бакалавр” Галузь знань – 0101 Педагогічна освіта. Напрямок підготовки – 6.010102 Початкова освіта / О. П. Муковіз. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – 5 с.

49. Муковіз О. П. Основи дистанційного навчання в початковій освіті : навч. програма дисципліни для підгот. студентів “ОКР – магістр” Галузь знань – 0101 Педагогічна освіта. Напрямок підготовки – 8.01010201 Початкова освіта / О. П. Муковіз. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – 5 с.

50. Муковіз О. П. Організація дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи : програма навч.-метод. комплексу для професорсько-викладацького складу пед. ВНЗ / О. П. Муковіз. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – 6 с.

51. Муковіз О. П. Основи організації дистанційного навчання у системі неперервної освіти : [метод. рек.] / О. П. Муковіз. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. – 66 с.

АНОТАЦІЇ

Муковіз О. П. Теоретичні та методичні засади дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Київ, 2017.

У дисертації викладено результати дослідження теоретико-методичних основ дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи. З'ясовано та уточнені дефініції таких основних понять дослідження: “дистанційне навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи”, “структура готовності вчителя початкової школи до дистанційного навчання”. Спроектовано модель, що відображає сукупність взаємопов'язаних блоків-компонентів: методологічного, теоретичного, навчально-методичного, результативного. Обґрунтовано теоретичні засади: закономірності, принципи, структурні компоненти змісту дистанційного навчання як засобу професійного становлення і розвитку вчителя, організаційно-педагогічні умови, матриця комунікативних зв'язків організатора дистанційного навчання з суб'єктами освітнього процесу та ін. Розроблено навчально-методичну систему підготовки вчителів початкової школи до дистанційного навчання: навчально-методичне забезпечення процесу формування готовності вчителів початкової школи до дистанційного навчання; навчально-методичну підсистему професійно-педагогічного вдосконалення організаторів дистанційного навчання. Експериментально перевірено вплив розробленої системи дистанційного навчання на ефективність професійно-педагогічного розвитку вчителів початкової школи в неперервній освіті.

Ключові слова: вчитель початкової школи, дистанційне навчання, система неперервної освіти, модель дистанційного навчання, система дистанційного навчання.

Муковоз А. П. Теоретические и методические основы дистанционного обучения в системе непрерывного образования учителей начальной школы. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Институт педагогического образования и образования взрослых НАПН Украины, Киев, 2017.

В диссертации изложены результаты исследования теоретико-методических основ дистанционного обучения в системе непрерывного образования учителей начальной школы. Уточненные дефиниции основных понятий исследования: “дистанционное обучение в системе непрерывного образования учителей начальной школы”, “структура готовности учителя начальной школы к дистанционному обучению”. Спроектирована модель отражает совокупность взаимосвязанных блоков-компонентов: целевого, методологического, теоретического, учебно-методического обеспечения, результативного. Обоснованы теоретические основы: закономерности, принципы, структурные компоненты содержания дистанционного обучения как средства профессионального становления и развития учителя, организационно-педагогические условия, матрица коммуникативных связей организатора дистанционного обучения с субъектами образовательного процесса и др. Разработана учебно-методическая система подготовки учителей начальной школы к дистанционному обучению: учебно-методическое обеспечение процесса формирования готовности учителей начальной школы к дистанционному обучению, учебно-методическая подсистема профессионально-педагогического совершенствования организаторов дистанционного обучения. Проведена экспериментальная проверка влияния разработанной системы дистанционного обучения на эффективность профессионально-педагогического развития учителей начальной школы в непрерывном образовании.

Ключевые слова: учитель начальной школы, дистанционное обучение, система непрерывного образования, модель дистанционного обучения, система дистанционного обучения.

Mukoviz O. P. Theoretical and methodical foundations of distance learning in the system of lifelong education of primary school teachers. – Manuscript.

Thesis for the degree of Doctor of Pedagogical Sciences in speciality 13.00.04 – theory and methodology of professional education. – Institute for Pedagogical and Adult Education NAPS of Ukraine, Kyiv, 2017.

The thesis describes the results of the development of theoretical and

methodical foundations of distance learning in the system of lifelong education of primary school teachers (objective laws, principles, content, forms and methods of this process), justified and clarified the following terms: “distance learning in the system of lifelong education of primary school teachers”; “the structure of primary school teachers’ readiness for distance learning”.

The idea of the subject of the study was based on a projected ideal object: a distance learning model in the system of lifelong education of primary school teachers reflecting a set of interrelated components: target component; methodological component; theoretical component; training and methodical provision; resultative component.

We developed the theoretical foundations of distance learning in the system of lifelong education of primary school teachers and defined: a) its objective laws (the goals of distance learning are naturally determined by the needs of each of them in continuous professional development and the needs of the society in a nation-formation process; the content of distance learning naturally encompasses both a teacher’s intrinsically valuable knowledge of psychology and pedagogy of professional development, theories of professional self-education and creativity and intrinsically valuable knowledge and activities in the field of the qualitative use of information and communication technologies in the educational process, etc.); b) principles (provision of creative nature of distance learning technology, continuity of the system approaching an individual trajectory of a teacher’s professional development (future teacher), psychological and pedagogical support on all stages of mastering a teacher’s readiness to distance learning, etc.); c) structural components of the content of distance learning as means of professional formation and development of teachers (the ability to use modern information and communication technologies for professional development and self-development, the experience of the emotional and volitional attitude to the values of distance learning, the experience of professional formation and self-development by means of distance learning, the experience of humanistic communication with a lecturer-tutor and colleagues in professional life, etc.); d) organizational and pedagogical conditions of effectiveness of distance learning (organizational and technical provision, training and methodical provision, organizing a distance learning process on a personal basis, the continuity of psychological and pedagogical support of distance learning, etc.); e) the matrix of communication links of an organizer of distance learning (the aspects of the relationship of the lecturer-tutor with a primary school teacher who appears in different roles); f) the structure of a primary school teacher’s readiness for distance learning: the motivational and evaluative component (deepening awareness of the need in mastering the theory and technology of distance learning by means of self-education on intrinsically valuable level), cognitive component (formedness of personally acquired knowledge of modern information technologies of learning, the foundations of its organization in primary school, the ways of professional activity based on information and communication technologies for professional development and self-development) and operational component (a set of skilled actions and operations associated with the use of distance learning technologies in professional

activity).

We developed an educational-methodical system of training primary school teachers for distance learning consisting of: a) the educational-methodical provision of process of forming readiness of primary school teachers for distance learning; b) the educational-methodical subsystem of professional pedagogical improvement of organizers of distance learning.

We experimentally tested the impact of the distance learning system, which we developed, on the effectiveness of vocational and pedagogical development of primary school teachers in lifelong education.

Key words: *primary school teacher, distance learning, lifelong education system, distance learning model, distance learning system.*